لە پراوێزی شێی موسڵدا، پێکدادانی پکک و پارتی لە شنگال ... هیوا خۆشناو

شێکی شیمانەکراوی نێوان پکک و پدک لە شنگال کە نێچیروان بارزانی یەکەمین کەس بانگی بۆ ئەدا، لە ڕاستیدا بڕ لەوێی شێی دو بلۆکی ئەدەلەژی و سیاسی کوردی بۆ، بەشکۆ لە شێی سوننی – شیعە لەسەر موسڵ.
پارتی و پکک لە ساڵانی ١٩٩٠ەوە تا ئێستا شێیانە لەسەر سەرکردایەتی کردنی کوردستان. ئەو دو ڕێکخراوە کە هەردووکیان زمانی هەرچواربەشی کوردستان دەزانن، خێکی هەرچواربەشی کوردستانیان لەگەڵدایە، سنورێ کەمایەتیکانیان قوئێبنەوە بە سەرجەم شارو دەهاتکانی بەشکانی کوردستان و لەسەرجەم بەشکاندا ڕێکخراو و گروپی جڕبەجڕیان هەیە، هەڵە نەدەوێتی و هەڵمیکان حیسابیان لەسەر دەکەن.

شنگال دەکەوێتە سنوری موسڵ و ڕۆژئاوا. ئەزیدیکانی شنگال دوای ڕوخانی ڕژمی سەددام ساڵی ٢٠٠٣ کەوتنە ژێر دەستاتی پارتی دیموکراتی کوردستان. ئەگەرچی لە کاتی شێی دووەمی کەنداودا پکک لە ڕێگای ئەزیدیکانی ماردین و دەرکی ڕۆژئاوا و کادرێ ئەزیدیکانی، دەستی وەردا ناو شنگال و پێگەیکی جماوەری باشی هەبوو، بەڵام بەهەی ترسیان لە ئەمریکا لەلایک و دوای ئەوێی گروپکی گەورێ بە سەرکردایەتی نیزامەدین تاش "بەتان" و عوسمان ئەجالان "فەرهاد" لە پکک جیابونەوە و قەندیلیان بەخیانەوە خەریک کرد لە لایکەی دیکە، لە هەمووشی گرینگتر پێوەندی قەندیل و قەڵاچوالان زێر خۆش نەبو، ئەو پارتە پێویستی بە پارتی هەبو و ئەزیدیکانی بە ئەوان بڕێ هەشت. پارتی لەوکاتەوە تا هاتنی داعش لە ڕێگای سیاسەتی نەریتیکانی تایبەت بە کەمینکان کە بریتیە لە کەین و بەدنگکردن، کاریگەری ڕۆهای لەسەر ئەزیدیکانی شنگال دانا و لە ڕێگای ئەوانەوە قورسایی خۆی لەسەر پارلمانی عێراق و شاری موسڵ کە دیواری سوننکانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و پردی پێوەندی نێوان شیعەکانی سوریا، لوبنان، عێراق و ئێرانێ پکدەنێ دروست کرد، بەڵام لە ساڵی ٢٠١٤ دا داعش لەی تکدا.

هەڵکانی پارتی دیموکراتی کوردستان لە مانگی ئابی ٢٠١٤دا

شەنگالیان چەکرد و چەند گەریلایەکی هێزەکانی پاراستنی گەل HPG و یەکینەکانی پاراستنی گەل YPGی نزیک لە پارتی کرێکارانی کوردستان لە چیای شەنگال وبەروی داعش وەستانەوە و یارمەتی ئەزیدیەکانیان دا. دوای ئەوە پارتی کرێکارانی کوردستان یارمەتی ئەزیدیەکانی دا تاکو سوپایەکی خۆیان سازبکەن و بەشێکی زۆر لە ئەزیدیەکانی ڕزگەکستن، ئەوەش ناکۆکی نێوان پکک و پدک ی قووتر کرد.

دوای ئەوەی لە ٢٤ی مانگی ئاب ٢٠١٦ دا سوپای تورکیا هێرشی قووغانی فوراتی ڕاگەیاند و پێلاماری شاری جەرابلوسی سوریای داو داگیری کرد، ئەنجومەنی ئاسایشی تورکیا ناسراو بە MGK لە کۆبونەوەیەکی تایبەتی خۆیدا، ستراتیژی بەرگریکردن لە تورکیای داڕشت. بەپێی ئەو ستراتژیە تورکیا لە ژێرناوی هەبونی گروپە نیارەکانی، بەی هێزە پێلاماری سەرجەم ئەو شوێنانە بدات کە نیارەکانی لە جێنشین کراون. دوای ئەوە تورکیا هەوڵکی زۆریدا کە دەستوەردان لە شاری موسڵ بکات، بەڵام ئێران، عێراق و ئەمریکا پشتگیریان لێ نەکرد. لێوکاتەوە تا ئێستا پارتی زۆر بە جدی و پێداگریەوە داوا لە پکک دەکات شەنگال چۆڵ بکات، بەڵام حکومەتی عێراق، سوپای عێراق و حەشدی شەعبی، هێزەکانی ئەمریکا لە عێراق و سەرجەم هێزەکانی دیکەی کوردستان کێشەیکیان لەگەڵ هەبوونی پکک لە شەنگالدا نیە و حکومەتی عێراقیش پەیوەندیەکی خۆشی لەگەڵ ئەو هێزانەدا هەیە و پشتگیریان لە دەکات. ئەگەرچی جیاوازیەکی ستراتیژی، فکری و سیاسی زۆریش لە نێوان پکک و ئەو هێزە هەرەمیانەدا هەبە، لەبەر ئەوەی لە سەبەری وڵاتانی سوننە گەمارۆکەن، هەبوونی ئەوان لە شەنگالی نزیکی موسڵ باشترە لە پارتی دیموکراتی کوردستان.

چەن جوگرافیای سوریا کەسپەکە لە بەردەم بەیکبەستنەوەی وڵاتانی عەرەبی سوننە و تورکیا و لەوشەوە دەریای سپی ناوەڕاست، http://www.sharpress.net/all-detail.aspx?Jimare=72366 جوگرافیای موسڵیش ئەگەر لە دەستی سوننەکاندابە، ئەگەر لە یەکیەتی نێوان شیعەکان، چونکە موسڵ تاقە پردەکە ئێشە ئێران، عێراق، سوریا و لوبنان بەیەکەوە و پاشان بە دەریای سپی ناوەڕاستەوە ببەستێتەوە. پێلاماردانی موسڵ لەلایەن داعشەوە لە ساڵی ٢٠١٤ زیاتر پیلانکی وڵاتانی سوننی جیهان بو و ئامانجەکەی پەکخستنی پڕۆژەی بەی نێوت و غازی ئێران – عێراق و سوریا بو کە دەگەیشتە لوبنان و دەریای سپی ناوەڕاست.

بەپێی ئەو زانیاریانەی بەشکیان دزیان کردە ناو مەدیاکان،

ئەمریکیەکان و خەڵکی شەنگال لەو ماوەیدا زەریان هەوێیاندا، پکک و پارتی لەسەر پرسی شەنگال و ڕۆژئاوا لەیەکتری نزیک بکەنەوە، بەتایبەتیش سەیرە لە کاتی دانوستانەکاندا نەچیرڤان بارزانی، لە لێدوانێکی نەخوازراودا، لە میانەی کۆنفرانسی زانکۆی ئەمریکا لە دهۆک گوتی: ((ئەگەر پکک شەنگال چۆڵ نەکات هێز بەکاردەنین)). مرۆڤ بە باشی لەوە ناگات ئایا ئەو لێدوانەی ناوبراو گوزارە لە بەچونی پارتی دەکات یان بەتەنیا خۆی؟ چونکە لە دەورووبەری پارتی ئەگەر کەمیش بێ، ڕەخنە و ناڕەزایی دژی ئەو لێدوانەی نەچیروان دەبیسترێ. ئایا مەسعود بارزانیش وەک نەچیری برازای لایەنگری بەکارهێنانی هێزە لە دژی پکک لە شەنگال کە لە کۆتاییدا نەوەک بەتەنیا شەڕی براکوژی، بەڵکو ئەگەری ئەوەی لە ئەکەوێتەوە سوپای تورکیا بێتە ناو باشوور و عێراق لە لایەک و ملیشیاکانی حەشدی شەعبیش بەنە ناو یارییەکە.
کێشەکان هەرچیەک دەبن گرینگ نیە، کە لەسەر حەق و کە ناحەق بەڵایەکەوە، بەتایبەتیش بە بەوای من باشترین و ئاقڵترین ڕێگا کە ئەو دو لایەنە هەیبژێرن ڕێککەوتنی سیاسی و چارەسەری دیبلۆماسیە.

-_____

سەرچاوەکان:
http://www.milliyet.com.tr/stratejist-abdullah-ciftci-musul-u-hasdi-istanbul-yerelhaber-1604275/
http://bianet.org/bianet/siyaset/181277-mgk-bildirisinde-suriye-kararlari
http://www.haberturk.com/dunya/haber/1337055-necirvan-barzani-pkknin-bir-guc-olarak-sengalde-kalmamasi-ve-geri-cekilmesi-lazim

---

خولیای جەنگ … بەختیار محەمەد

چ شتێك لە جەنگ قێزەونترە؟ جەنگ سەرکەوتنی ئیرادەی شەڵانگێزیی و شەڵانگێزانە بەسەر ئیرادەی چاکە و چاکەخوازییدا. جەنگ لایەنە شەڵانگێزەکەی ڕۆحی مرۆڤ دەردەخا؛ ئەو لایەنەی، کە لە وێرانکردن و خاپوورکردن و بێزەوەری و قێزەونیدا بێ هاوتایە و لای هیچ

دێندەیەکی سەر ئەم گۆی زەوییە بوون و نموونەی نییە.
موفارەقەیەکی سەیرە: مرۆڤ تاوان ئەنجام دەدا، خۆی بە ڕاست دەزانێ. مرۆڤ (تاوانبار و ستەمکار) هەمیشە پاساو بۆ تاوانەکانی خۆی دەهێنێتەوە. ئەو هێندە پێ لە ڕك دەبێ، کە هیچ بەهایەك بۆ ژیان (ژیانی ئەوانی دیکە) ناهێڵێتەوە.

لە هەموو حاڵەتێکدا جەنگ (جەنگی کۆمەڵایەتی و سیاسی و ئابووری و تەنانەت هەندێك جار جەنگی شەخسییش) بەرهەمی ستەمە: ستەمی ساتەوەختەکانی دەسەڵات لە بەرانبەرەکەی خۆی (تەنانەت لە ناوان جەنگی منداڵانیش هەست بە سڵبەری ئەم دەسەڵاتە دەکرێ). خۆ لە خۆڕایی نییە، لە هەر کۆمەڵگەیەك دیکتاتۆر و دیکتاتۆرایەتی هەبێ، ئەوە لەو شوێنەشدا جەنگ بەرپا دەبێ. جەنگ کار و کاردانەوەیە: کاری ستەم و تەعەدا و کاردانەوەی بەرگریی (ماف) و تۆڵە.

ئەوانەی جەنگە گەورەکانیان لە مێژوودا بەرپا کردووە، دیکتاتۆر و خوێنڕێژە گەورە و ناسراوەکانی جیهانن: هۆلاکۆ، تەیموور لەنگ، هیتلەر، سەدام و… تاد. هەموو ئیمپراتۆرییەتە گەورەکانی وەك ڕۆماش لە مێژووی جیهاندا بە ڕووباری خوێن بنیاد نراون؛ هەر ڕووباری خوێنیش هەرەسی پێ هێناون و ڕووخاندوونی؛ لەمەوە لە هەر کۆمەڵگەیەك ویستی دەسەڵاتخوازیی و داگیرکاریی هەبووە و بەهێز بووە، ئەوە لەوێشدا جەنگ و جەور و ستەم هەبووە و بەرپا بووە.

جەنگیش هیچ ئامانجێکی نییە، تەنها خاپوورکردن و وێرانکردن نەبێ؛ بەڵام پرسیارێك هەیە ئێمە نیگەران دەکا: بۆ هەردەم ئیرادەی شەڕخوازی دەتوانێ بەسەر ئیرادەی خێرخوازی سەرکەوێ؟ هەر کاتێك بیەوێ جەنگ لە کۆمەڵگەکانی مرۆڤایەتیدا بەرپا دەکا؟ ئایا جەنگ تەنها بەرهەمی پێکدادانی بەرژەوەندییەکانە؟ یان بەشێکە لە ئیرادەی سروشتی مرۆڤ؟ ئایا (هێز) ڕاست دەکا، کە پێی وایە جەنگ حاڵەتێکی سروشتییە لە بوونی مرۆڤدا؟ یان (لۆك) و ئەوانی دیکە، کە جەنگ بە بەرهەمی واقیعی ژیانی ڕۆشنبیریی و کۆمەڵایەتی دەزانن؟ یانیش هەردوو لایان بە شێوەی ڕێژەیی لە تیۆر و بۆچوونەکانیاندا وەك یەك ڕاست دەکەن؟ واتە مرۆڤ هەم خۆی شەڵانگێزە، هەم بەرهەمی کولتووری شەڵانگێزییشە؛ بەڵام سەرەنجام کە ئەم واقیعە شەڵانگێزە دروست دەکا و بەرهەم دەهێنێ؟ هەر مرۆڤ، هەر بەشێکی مرۆڤ و مرۆڤایەتی خۆیان نین؟…

کەواتە دەشێ بڵێین، کە بەشێکی مرۆڤ (زۆرینە) قوربانیی دەستی بەشێکی دیکەیە (کەمینە)؛ بەڵام ئەم کەمینەیە هێز لە کوێ دێنێ؟ لە

توانا و زیرەکیی و فرت و فێڵی خۆی؟ یانیش لە پشتیوانی بێ ئاگایانەی زۆرینە بۆیان (ئینجا لەبەر هەر هۆکارێك بێ)؟ ئایا هیچ دیکتاتۆرێك خۆی لە خۆیدا دەتوانێ شت بێ، ئەگەر زۆرینە (لە قۆناغێك لە قۆناغەکاندا) پاڵپشت و لایەنگری نەبووبن؟ وەڵامی ئەم پرسیارانە بۆ خوێنەری ئازیز و بەڕێز لێ دەگەڕێین...

ململانێ لەگەڵ ترافیکەکان لە بارەی (قاوەی سوکر)ی بەختیار حەمەسوور ... حەمە مەنتك

کاتێك چیرۆکێکی باش دەخوێنیتەوە، یەکەم جار بیرمان بە بەهێزی بونیادی چیرۆکەکە دەچێت. لەوێوە هەست بە بوونی ئەو بونیادە دەکەین، کە چیرۆکەکەی لەسەر وەستاوە. هاوکات ئەمە دەبێتە یەکێک لە خاسیەتەکانی چیرۆکی نوێ. چیرۆکی (قاوەی سوکر)ی "بەختیار حەمەسوور" لە یەکەم بڕگەوتنیدا ئەم بونیادە بەهێزەی خۆی نیشان دەدات، بە بەرگەی ئەوەی نیاتوانی یەك وشەی لە لابڕیت. دەسکاریکردن، یان فڕێدانی هەر وشەیەك، یان هێنانەك خوێنەر بە تەواوی هەست بە لەنگی و کوونبوونی شوێنێك لە چیرۆکەکە دەکات. هەکاری ئەمەیش بە پێکەوگرێدانی کێی چرکە و جووڵانەکانە. یەکەم هێستێی چیرۆکەکە بە وەستانی جووڵەیەك دەست پێ دەکات. ((کە گەیشتینە ترافیك، گەڕێکە سوور بوو.)) دیمەنی کۆتایی چیرۆکەکەیش هەر بە وەستان کۆتایی دێت، ((ئۆتۆمبێلەکە دەکوژێنێتەوە.)) دوای ئەوەی کارەکتەر ژنەکەی دەگەیەنێتە بەردەم فەرمانگە. ئەم بەیەکەوە گرێدانی سەرەتا و کۆتایی چیرۆك کارەکی سەختە. خۆ لە هەقایەت و چیرۆکی کۆنیش سەرەتا و کۆتایی هەن، بەڵام ئەو ماوەیەی لێنوان ئەم دوو توخمەدا هەن، نابێ هیچ کوون و بۆشاییەکی تێدا بێت.
خوێنەر چۆن هەست بە بوونی وەها بونیادێکی هونەریی بەهێز دەکات؟ بە بۆای من ئەگەر خوێنەر خۆی وەکو بۆشداربوویەکی ناو چیرۆکەکە بینی و هەستی کرد خۆی لە جووڵە و ڕووداو و پێڤەکان بۆشدارە، ئەوا دەبێ بزانێت، کە چیرۆکێکی باش دەخوێنێتەوە. لەم چیرۆکەدا خوێنەر ناتوانێ لەناو چیرۆکەکە بێتەدەرەوە، هەرچەندە چیرۆکەکە لە

چوونی کارەکتەر لە ماڵ تاکوو فەرمانگە، بیست خوولەکە. لەم ماوە کەمەدا خوێنەر لە هەموو دیمەن و گۆشەنیگا و جووڵەیەك بەشدارە. ((منداڵەکان بە نەوان ئوتومبێلەکاندا پێچ لە دەدەن. بە جامەکاندا دەکێشن. پێدەکەنن و پێکدا هێدەپژەن.)) منی خوێنەر هەست ناکەم وەگەڕ بە کەسێکی دیکە جوودا لە من قسان بکات. هەکاری ئەمەیش ئەوەیە فەزایەك دروست کراوە، بەدەر نییە لە بووڕنی خوێنەر. ئەمەیش خاسیەتێکی دیکەی چیرۆکی نوێیە. خوێنەر هەست ناکات کارەکتەرەکان، کەسی خەیاڵی بن، بەڵکوو دەتوانێ دەستیان لە بدات. کارکتەرەکانی ئەم چیرۆکە هێندە لەماڵەوە نزیك دەبنەوە، هەست بە هەناسەدانیان دەکەین، دەتوانین دەستیان لە بدەین، ئەمەیش بە کاریگەری ئەو بەشداریەی خوێنەر لە چیرۆکەکە دەگێڕێتەوە. هاوکات بە شێوازی کارکتەرسازی چیرۆکنووسیش، چونکە کارەکتەرەکان وەکوو کارەکتەری چیرۆکی کۆن ئەرکی ئەخلاقی و ئایدەاڵیان لە کۆڵ نەکردوە، بەڵکوو کەسانێکن دەستت دەگرن بە بەشداریکردن.
لە چیرۆکی کۆندا هەمیشە چیرۆکنووس عەوداڵی ئەوە بوو، ڕستەگەلی فەلسەفی، یان لە شێوەی وتەی جوان و کاریگەر بنووسێت. بەمەیش خوێنەر زەینی تانە لەسەر ئەو ڕستە جوان و فەلسەفیانە دەمایەوە، وشە و ڕستەکانی دیکەی وەلا دەنا. بەیەیش هەمیشە ئەو خوێنەرانە لە دەرەوەی دەقەکە دەمانەوە، خوێنەر زەر جار خەتی بڕیار ئەو ڕستانەدا دەهێنا. بەڵام لە چیرۆکی نوێدا هەموو وشەیەك، ڕستەیەك لە چیرۆکەکەدا بایەخی خۆی هەیە. وەکوو "گولشیری" دەڵێت: کاتێ چیرۆکەکی باش دەخوێنمەوە، هەستەکەم ئەم ڕستە، یان ڕووداوە نییە بە خەیاڵدەکەشە، بەڵکوو کەی چیرۆکەکەیە. کەواتە چیرۆکی نوێ بە کەی چیرۆکەکە دەمانخاتە ژێر کاریگەری خۆیەوە. لێرەدا ناتوانین وشەیەك، یان ڕستەیەك لابدەین. لە (قاوەی سوێر)دا هەر پەیڤێکی کارەکتەر لە شوێنی خۆی بە کار هاتوە. هیچ وشەیەك جێگۆڕکێ نییە. هەکاری ئەمەیش بە لە دەرەوە وەستانی چیرۆکنووس دەگەیەنێتەوە. لەم چیرۆکەدا هەست بە بچووکترین سەبەر، یان تارمایی چیرۆکنووس ناکەیت. ئەمە ڕێ بە کارەکتەرەکان دەدات زیندوو دەرکەون، هەستیان پێ بکەین.
ململانێ لەم چیرۆکەدا هێندە نەرمە، هێندەیە لەسەرخۆیە، خوێنەر هەست بە ئارامییەکی جوان دەکات. ئاستێ ململانێ بە ئەوەیە ڕووداوەکان و ڕووتی گۆڕانەوە تووشی سەبوون نەبێت. چیرۆکنووسی باش ململانێی هێز و چەمکە گەورەکانی وەك: هێزی باش و خراپ نیشان نادات، چونکە ئەمە کاری هێقایەت و چیرۆکی کۆنە. مرۆڤی ئەستا ململانێی لەگەڵ شتە وردەکانی دەوروبەریەتی، چیدی ململانێی چینەکانی ناو کۆمەڵ کێشەی سەرەکیی مرۆڤی ئەستا نین. (قاوەی سوێر)

ململانێیەکی نەرم و جوانی نەوان ژنومەردەکە. کێشەی ئەوان، کێشەی لەسەرخۆ لەخۆینی ئەتەمبەلە بە گێشتن بە دەوام، کێشەی ئەوان ئەویش کامیان باشتر گوزارشت لە خۆشویستی خۆی بە ئەویدیکە دەکات. بە ناڕاستەوخۆ نیشاندانی بەزاریی ترافیکە، نیشاندانی ژیانی ئەو منداڵانەیە لە ترافیکەکان هەرش بە جامی ئەتەمبەڵەکان دەهێنن. ئەم ململانێیانە، ململانێی چکۆلانەی ژیانی دوو کەسن. ئەو شتانەی مرۆڤ لە ژیانی ڕۆژانەیدا هەستیان پێ ناکات، یان بایەخیان پێ نادات، ئەم چیرۆکنووسە وەکوو چیخۆف، سالینجەر، کارڤەر، هەوڵ نیشاندانی ئەم شتانە دەدات، کە لە بنەڕەتدا ململانێن لەناو ژیانی هەر یەکەکمان.

مالك شبل بيرمەندی هزری ئيسلامی ڕۆشنگەری کۆچی دوايی کرد د … عوسمان ياسين

لە 12/نۆڤمبەری /2016 مالك شبل بيرمەندی هزری ئيسلامی لە فەرەنسا دوای کێشمە کێشمیکی زۆر لە گەل ئەو نەخۆشييەی تووشی ببوو، کۆچی دوايی کرد، ئەم بيرمەندە لە 23 ئەپريلی 1953 لە شاری سکيکدەی سەرکەناری دەريای ناوەراست لە ولاتی جەزائير لە دايك بووە، لەم شارەدا خوێندنی ئامادەيی تەواودەکات، دواتر بەردەوامی بەخوێندنی بالا دەدات لە زانکۆی عين البای لە قوستەنتينييە، دواتر لە فەرەنسا لە نێوان ساڵانی1977 -1984 سێ بڕوانامەی دکتۆرای بەدەستهێنا، يەکەميان لەبواری سايکۆلۆجيا بەشەرپەرشتی هەردوو بيرمەند جان لابلانش و جان لاکان دواتر ، لە ساڵی 1982 دکتۆرای دووەمی لە ئەنتڕۆپۆلۆجيای زانستە ئاينييەکان وەرگرت، پاشان لە ساڵی 1984 دکتۆرانامەی سێيەمی لە زانستە سياسييەکان لە ئەنستيتۆی پاريس بەدەست هێنا. ئەم بيرمەندە لە پاريس نيشتەجێبوو ، هەر لەم شارەدا بەردەوامی بەکارە هزرييەکانی خۆی دەدا، لە هەردوو بواری ئەدەبی و فەلسەفی خەريکی هەلکۆلينەکانی (حفريات) خۆی بوو لە ناو کلتورو مێژووی ئيسلامی و عەرەبی، وێنە پرشنگدارەکانی ئەم کلتورەی بە جيهان دەناساند، ئەمەش لەبەرامبەر ئەو شێواندنانەی کە ئەم کلتورە

رووبەرووی ببەوە.

مالك شبل نزیکەی سی کتێبی بە زمانی فەرەنسی نووسیوە، گرنگترین کتێبەکانی ئەم نووسەرە ئەمانەن: جەستە لە ئیسلام (1984)، پێکهاتنی ناسنامەی سیاسی1986، هزری عەرەبی ئیسلامی 1993، ئنسکلۆپیدیای خێشەویستی لە ئیسلام 1996، شیکردنەوەی دەرونی هەزارو یەك شەوە 1996، شیکردنەوەی دەرونی کەسەکانی کلیلەودمنە 1997،مەسەلەی ئیسلام 2002، قورئان بێ منداڵان(مەبەست لێی کەسانی سادەیە) 2006، بانگێشە بێ ئیسلامی رۆشنگەرا 2004، ئیسلام وعەقڵ-شێی هزرەکان 2005، ئیسلامی راڤەکراو 2007، نەوەکانی ئیبراهیم: ئیسلامەکان وجولەکەکان و مەسیحییەکان 2011، ئایرۆس لای عەرەب 2014، ئیسلام لەبەردەم سەت پرسیاردا 2015.

مالك شبل لە زۆربەی نووسینەکانیدا هەوڵدەدات وێنەیەکی هەڵەو ئاوەژوو راستبکاتەوە ، کە سەبارەت ئیسلام لەبەرچاودایە، یاخود دەربارەی ئیسلامی دەبیندرێت، بە پێی ئەم وێنەیە ئیسلام دژی خێشەویستی و لەزەتی هەستییە ڕەواکانە،شبل لای وایە ئەم وێنەیە هەرگیرز دەربڕی ئیسلامی راستەقینە نییە، بەڵکو ئەم وێنەیە ئەو شێواندنەنادروستانە دروستیان کردووە کە لە سەردەمی داڕماندا بەسەر ئیسلامدا هاتووە.
ئیسلام ئاینی داهێنانە شارستانییە ناوازەکانە، کە هەر لە دیمەشقی ئەمەویەکان وبەغدای عەباسییەکان و غەرناتەی ئەندەلوس وقاهیرەی سەردەمی فاتمییەکاندا دەرکەوتوون. دیارە مالك شبل لێرەدا جەخت لە سەر ئەو لایەنە ئەرینییانەی ئەم شارستانیەتانە دەکاتەوە کە لەم سەردەمانەدا لە ئارادابوونە، چونکە نکۆلی لەوەناکرێت لایەنی نەرینی ئەم شارستانییەتانەش زۆرن ئەگەر باسییان لێوە بکرێت.

دیوە جوانەکان لەم شارستانییەتانەدا بریتین لە زەوقێکی بەرزو ناسك لەمەڕ ژیان و شیعر و ئەدەب وهونەرەکان ، ئەم شارستانییەتانە جوانترین دیوی شارستانییەتن لە سەردەمی کۆنی، لەو سەردەمانەدا ئەوروپا لە هەمەجییەتدا دەژیا . بێ دەرخستنی ئەم راسییانە مالك شبل هەلستاوە بەوەرگێڕانی چەندان دەقی ئەو شارستانییەتانە لە زمانی عەرەبی بێ زمانی فەرەنسی، تاوەکو ئەو راستیانە بێ فەرەناسا و ئەوروپا ڕوونباکاتەوە. چونکە لای ئەو نووسەرە ناکرێت ئیسلام بچوك بکرێتەوە بێ ئەو جۆرە ئیسلامە داپلۆسێنەرەی کە کە ئێستاکە هەوتێك بانگێشەی بێ دەکەن و خراپترین نموونەی ئیسلام پێشکەش بە جیهان دەکەن.

شبل وای دەبینێت کە دەکرێت موسلمنێکی راستەقینە بیت و پابەندی ڕۆرەسمەئاینییەکانی بیت ، بە بێ ئەوەی نکۆلی لە خۆشەویستی و لەزەتەکانی ژیان بکەیت، بە بێ ئەوە بە چاوێکی کەم سەیری ئافرەت بکەیت. راستە رەوتە تەندەوەکانی ئیسلام نکۆلی لە هەموشتێك دەکەن کە پەیوەندی بە جەستەو خۆشەویستی و سێکسەوە هەبێت، بە کارێکی شەیتانی دادەنێن، بەڵام ئەم هەڵوێستە تونددرەوانە ڕێك پێچەوانەی ئەو دیوە جوانەی ئەو شارستانییەتانەیە کە ئیسلام لەسەردەمی زێرینیدا پێیدا تێپەڕوە.
لێردا مالك شبل بێ ئاماژەکردن بەسەردەمی زێرینی شارستانییەتی ئیسلامی ئاماژە بە کتێبەکەی ئیبن حزم ئەندەلوسی دەکات بە ناونیشانی (گوق الحمامه فی الالفه و الالاف) ، کە جوانترین کتێبەکە فەقیهێکی گەورەی ئیسلامی بە زمانی عەرەبی لە بارەی خۆشەویستی و سێکسدا نووسیویەتی ، ئەم فەقیهە زۆر جوان ئاین ودونیای بەیەکتر بەستۆتەوە.

لە راستیدا لە شارستانییەتی ئیسلامیدا لەم جۆرە نمونانە زۆرن ، کە زانا ئیسلامییەکان گرنگیان بە کاروباری جەستەو لەزەتەکانی ژیان داوە ، بە تایبەتی مەسەلەی سێکس. جا لەبەر ئەوە جگە لەم کتێبەی ئیبن حزم کە مالك شبل ئاماژەی پێدەکات، پێم وایە کتێبەکەی شێخ نەفزاوی بە ناونیشانی (الروچ العاگر فی نزهه الخاگر) لە نێوان سالانی 1410-1434 نووسراوە، کەزیاتر کتێبێکی فێرکارییە ، لە کتێبێکی دیکەی هەمان نووسەر وەرگیراوە بە ناونیشانی (تنویر الوقاع فی أسرار الجماع). لەبەر ئەوە دەکرێت ئەم کتێبانە بە یەکێك لەو نووسراوانەی سەربە کلتوری ئیسلامە، کە حەکیمانە باس لە لایەنێکی گرنگی لەزەتی جەستەی مرۆڤ دەکات ، کە ئارەزووەکانی سێکسە چۆنیەتی تێرکردنییەتی.

مالك شبل لە زۆربەی نووسینەکانیدا هەوڵی داوە کە لە چێێکەکانی هەزارو یەك شەوەو هەروەها سەرجەم کلتوری ئیسلامی ئەو لایەنە شاراوانە بخاتە ڕوو کە لە ئیسلامدا وەکو پێویست باسیان لێوە نەکراوە. لە ساڵی 2004 فەرەنسادا مالك شبل دامەزراوەی ئیسلامی ڕۆشنگەرای دامەزراند، هەر لەم ساڵەدا کتێبی بانگەشە بۆ ئیسلامی ڕۆشنگەرا بڵاوکردەوە، لەم بانگەشەیەو بەرهەمەکانی دیکەیدا، مالك شبل هەوڵی ئەوەدەدات لایەنی ڕۆشنگەرای ئیسلام بخاتەڕوو، بانگەشە بۆ ئیسلامێك دەکات کەو وەك قۆناغی ڕۆشنگەری هزری ئەوروپی و فەرەنسی گۆوتینی خۆی هەیە لە ڕۆشنکردنەوەی ڕێگاکان بۆ گەیشتن بە ڕاستییەکان. لە هەردوو کتێبی بانگەشە بۆ ئیسلام و لە گەل کتێبی

ئیسلام وعەقڵ (شەڕی هزرەکان) هەوڵوکۆششەکانی مالك شبڵ بەرچاوەکەون لە پێناو ئەنجامدانی ریفۆرم لە ئیسلامدا. کۆچی دوایی ئەم نووسەرە کەڵێنکی گەورەی لە هەردوو بواری هزری ئیسلامی ڕۆشنگەری -کە خۆی بانگەشەی بۆ دەکرد -، هەروەها هزری ریفۆرمی لە ئیسلامدا لە دوای خۆید بە جێ دە هێڵێت.

میدیای کوردی لە بازنەی گەمەکانی سیاسەتدا...2... نەژاد عزیز سورمێ

بەشی دووەم

میدیای کوردی دوای ڕاپەڕین

ڕاپەڕین لە خۆیدا وێستگەیەکی سەرنجڕاکێش لەلایەك و لەلایەکی دی چاوەڕوانکراو بوو ، کۆتك لەسەری ڕژا بوو ، زوڵم و زۆرداری ئەگەر بشێ بگوترێ ببوو بە دوومەڵێکی گەیوو تەنیا نووکە دەرزیەکی بچووکی دەویست ، کە ئەویش هەل و مەرجی بابەتی بە هەر هۆیەکەوە بوو بێت ڕەخساندنی و هەرچی لە ماوەی ئەو دەیەیە و ئەوەندەی کێ ببووە هاتە دەرەوە ...

لەو سەروبەندەدا ، پاش هەموو دەرهاوێشتەکانی ، ڕاپەڕین وەك ئەوەی کەمەگەی کوردی بە گشتی و کولتووری کوردی بە تایبەتی ڕووبەڕووی چەمکێکی نوێ کردەوە ڕووبەڕووی چەمکی (شۆکی ئازادی) ، هەر ئەو شۆکەیش لە دوایدا ئەو بۆسەروبەریەی لە بۆاوکردنەوەی ڕۆژنامە و دامەزراندنی ئێستگەی ڕادیۆ و وردە وردە تەلەفزیۆن و ئیستگەی سەتلایت بەدوای خۆیدا هێنا ، هەموو ئەمانەش ئێستاشی لەگەڵدا بێ ، بێ پلانی و شاشی لە ڕووی هاتنەوە لەگەڵ پێشهاتە تیۆرکانی ناوچەکە و دەرهاوێشتە پێشڕەوێ و پاشڕەوکانیدا ، بە ڕۆژنامەگەریی کوردییەوە دەبینرێ و ڕۆژ دوای ڕۆژیش باری لاسەنگ و هەل و مەرج لاسەنگتر دەکا ، پاش ئەوەی ، ئەوەی بە ناوی ڕۆژنامەگەریی (ئەهلی) و (سەربەخۆ)یش هاتنە مەیدان.. وای دەبینم لە باتی هاوسەنگ

کردنەوەی باری ڕۆژنامەگەریی کوردی و هەوڵدان بۆ پێکهێنانی ئاڵترناتیڤێکی گشتی بە ئاراستەی متمانە بەخۆبوون ووڵە ئایندە و لە بەرچاوگرتنی ئاستی هۆشیاری کۆمەڵایەتی و سایکۆلۆژیەتی کۆمەڵگە و بنەماکانی ئەمنیەتی نیشتیمانی ، بوو بەمەیدانی موزایەدە و لێدان و سپیکردنەوەی ڕەش و ڕەشکردنەوەی سپی..

دیارە لە پاڵ ئەو ڕۆژنامەگەرییەش ڕۆژنامەگەریی حزبی هەبووە ، ڕۆژنامەگەریی حزبی هەر لەبنەڕەتدا ڕۆژنامەگەرییەکی بۆ لایەن نییە ، بەڵام سەرچاوەی دارایی دیارە و لە هەمان کاتدا هۆیەکانی ڕاگەیاندنی – نووسراو – بیستراو – بینراو – ئەلکترۆنی – بە ئاراستەیەکی دیاریکراوەوە کار دەکەن..
بەڵام ئەمە ئەوە ناگەیەنێ ڕۆژنامەگەریی حزبی کە مژوویەکی لە کۆی مژووی ڕۆژنامەگەریی کوردیدا هەیە ، هەمیشە لایەنداری حزب بووە ، زۆر لەو ڕۆژنامە و ڕادیۆیانە ڕۆژگارێکی زۆر سەکۆی بەرگری بوون لە خەڵك و جەماوەر و دەوری کاراشیان لەو بوارەدا دیوە.
سەرەباسی ئێمە لەم پاژەدا ڕۆژنامەگەریی پاش ڕاپەڕینە.. لێرەوە بە پۆیستی دەزانم هەوەستە لەسەر چەند خاڵێك بکەم کە ئەو ڕۆژنامەگەرییەی پێ دەناسرێتەوە.

چی لە هەڵسوکەوتی ڕۆژنامەنووسان و ئاراستەی هۆیەکانی ڕاگەیاندندا گۆڕا ؟

(1)

سەرەتای ڕاپەڕین ، چەشنێك لە شۆك (شۆکی دەربازبوون لەسەرکوتکردن و سانسۆر) ووبەووی ڕۆژنامەنووسان بووەوە ، بەمەش هەر کەسێ لەلای خۆیەوە دەیویست کارێك بکا ، هەڵسوکەوت و هەڵوێستێك بنوێنێ ، وەك ئاماژەشمان پێدا سەرەتا ئەو شۆکە بوو سیستەمی مرۆڤی کوردی لە بارێکەوە هێنایە بارێکی دی .
بەڵام لە سەرێکی دییەوە ڕاپەڕین ، کەش و هەوایەکی تری بۆاوکردەوە تاڕادەیەك تەنانەت حزبەکانی کە لە چوارچێوەی بەرەی کوردستانیدا بوون (بۆگومان هەموویان نا) وەك هۆی کارای ڕاگەیاندن لە ڕادیۆیان زیاتر نەبوو ، بە ئاراستەی کولتووریش بزاڤێکی لەو چەشنەیان نەبوو ، ئەوەی هەبوو یەکێتی نووسەران ، پاش کاراکردنەوەی هەندێ چالاکی کولتوورییان لە شێوەی کۆ و سیمنار و بەرنامەی ئیستگەیدا هەبوو(20)، تەنانەت وەکو جوولانەوەی ڕۆژنامەنووسیش یەکەمین جار یەکێتی نووسەران ڕۆژنامەیەکی ڕۆژانەیان لە ڕۆژانی (کۆنگرەی ڕاپەڕین)ی خۆیاندا بە ناوی (کۆنگرە) دەرچووانند ، وەکی دی

بۆاوکراوەیەکی لەو جۆرە نەبوو بشت بگوترێ بەقەد ئەو گۆڤانە بۆت ڕاپەڕین بەرپای کرد .

تا ئەوەی ساڵ وەرسووڕایەوە و دوای هەموو دەرهاوێشتەکانی کۆمەوی ملیۆنیی کورد ، لە12/1/1992دا ژمارەی سفری ڕۆژنامەیەکی ڕۆژانە بە ناوی (کوردستانی نوێ) لە شاری هەولێر لە لایەن یەکێتی نیشتمانیی کوردستانەوە بۆاوکرایەوە ، لەگەڵ دەرچوونی (کوردستانی نوێ)یشەوە حزبەکانی دیکەش کەوتنەخۆ ، لەوانە پارتی دیموکراتی کوردستان بەحەفتەنامەی (خەبات) لە پێشدا پاشان ڕۆژنامەی (برایەتی) ڕۆژانە و پارتی گەل – بە ڕۆژنامەی ناوەناوەی (گەل) و حزبی سوسیالستی کوردستان بە (ڕۆگای ئازادی)و پاشان حزبی زەحمەتکێشانی کوردستان بە ڕۆژنامەی (ئاڵای ئازادی)….تاد
دیارە لە ڕووی هەڵسوکەوتی ڕۆژنامەنووسان مۆدێکی دی هاتە کایێ ، جیاواز لەوەی پێش ڕاپەڕین ، بەوەی ڕۆژنامەنووسان لە سەرەتای سەرهەڵدانی ڕۆژنامەرگەریی ڕاپەڕیندا کەوتنە کەش و هەوایەکی ئازاد و ئازادانە بیریان دەکردەوە و دەیاننووسی کە هەندێ جار پیشەیی یەتیشیان ڕەچاو نەدەکرد ، بەڵام دیسان تا هەڵبژاردنیش (ساڵی 1992) هەستیان بە بەرپرسیاریەتی دەکرد کە ئەزموونێك بەڕووەیە پێویستە بپارێزێ …

بە کوردی بە بێ ئەوەی کێبوونەوە و ڕۆککەوتنی لەسەر بکرێ ، ڕۆژنامەنووسان کە زیاتریش لەناو تۆژی نووسەراندا هاتبوون تاڕادەیەکی بەرچاو لە مەسەلە چارەنوسسازەکاندا یەك دەنگ بوون نەك هەر ئەوەندە بگرە ئەگەر کەسێ ویستبای یا زاتی ئەوەی کردبووایە بە هەر بیانوویەك بێ درز بخاتە ئەو یەکدەنگیە ، لە لایەن خودی ڕۆژنامەنووسانەوە لە قەڵەمی دەدرایەوە و لێی قبوڵ نەدەکرا…
بە مانایەکی دی ئاراستەی میدیای کوردی لەو سەردەمەدا، ئاراستەیەکی ستراتیژی دووربینتر بوو میدیایەکی تاڕادەیەکیش بەرژەوەندی گشتی لەبەرچاو دەگرت ، باوەکو ئەوسا ئەوەی هەبوو نەبوو ڕۆژنامەگەریی حزبی بوو بێ . بەڵام لە ڕووی پیشەیی یەتی و باری ئەو میدیایە ، سەیر دەکەین ڕۆژنامەگەریی بیرۆاو ڕۆژنامەگەریی هەواڵ تێکەڵ کرابوون کە ئێستاش ئەو سیمایە لە میدیای کوردی و کوردستانیدا ون نییە… هەر بەم ئەگەریشەوەیە زۆرجار بابەتایەتی تێدا کاڵ دەبێتەوە.

(2)

میدیای کوردی لە دەسپێکی پاش ڕاپەڕین تا ڕادەیەك ، تەنانەت لەچاو

ئەستاش دوانەکەوتبوو بە ڕۆژنامەگەریی بیستراویشەوە کە چەندان بەرنامەی ڕۆشنبیری و کولتووریان بڵاوەکردەوە و بە پێی هەڵ و مەرج و ئیمکانیاتی ئەو دەمە دەکەوتە ناو حسابانەوە .
بەڵام پاش هەڵبژاردن و دامەزرانی پەرلەمان و حکوومەت ، دیارە بارەکە کەوتە بازنەیەکی دی ، بە بڕوای من تاقیکردنەوەی هەڵبژاردن و (شەڕە پەڕە) و پاشان (شەڕی بەڕاستی) کە بە شەڕی ناوخۆ دەناسرێتەوە و دەرهاوێشتەکانی ، لە پێشەوەی ئەو هێیانە بوون کە ئیتر ڕەنگی حزبایەتی جێی بەڕەنگی یەکێیزی لەق کرد… بەم جۆرە وەك پێویست بوو و دەیخواست میدیای کوردی هەواڵی ڕاست و زانیاری دروست و پێویست بدا بە خەڵك ، کەوتە ئەو بارەی هەر کەس بە لەیلای خۆیدا هەبڕێ…

تا ئەوەی میدیای بینراویش هاتە دامەزراندن و پەخش و وەشانی دەست پێکرد ، سەرەتا بە دەیان و دوای بوو بە سەتان ڕۆژنامە و ڕادیۆ و زنجیرەیەك کەناڵی لۆکاڵی تەلەفزیۆن… تاکو گەیشتە ئەوەی کەناڵی ئاسمانی دامەزران ، کە یەکەمینیان کەناڵی (مۆد تیڤی) بوو لە دەرەوەی کوردستان ، لە هەندەران و پاشان کەناڵی (کوردستان TV) وەك یەکەمین کەناڵی ئاسمانیی لە ناوەوەی کوردستان لە نیشتیمان ساڵی 1999 دەستی بە پەخش کرد و لە دوایشدا وەك دەبینین چەندان کەناڵی دیکەی بەدوادا هات ، لەوانە (کوردسات، زاگرۆس، گەلی کوردستان) و تاد….
بەو ڕەنگە میدیای کوردی چووە قۆناخێکی دیکەوە ، ڕۆژنامەنووسانیش کە تا ماوەیەکی زۆر لە ناو توێژی نووسەرانەوە دەهاتن ، وای لێهات هەرچی خەت و قەڵەمێکی هەبوو ، بە هۆی بوونی ئەو هەموو بڵاوکراوە و ڕادیۆ و تەلەفزیۆنانەوە بوو بەڕۆژنامەنووس!! ، بە تایبەتی لەکات و دوای شەڕی ناوخۆ (بچی نەیەتەوە) وەك یەکێك لە دەرهاوێشتەکانی پەیوەندیدار بە میدیا ، میدیایەك خۆی بە (میدیای ئەهلی) خستەڕوو ، هەروەها میدیایەکی دی کە بە (میدیای سڤبەر) ناسێندرا پەیدابوو .

ئەوەی بە (میدیای ئەهلی) خۆی پێشکەش کرد ، لە ڕاستیدا لە هەندێ وڵستگەوە نەبێ جیاوازیەکی جەوهەری ئەوتۆی لەگەڵ (میدیای سڤبەر) لێ نەخوێندراوەتەوە ، ئەمەش لە خوێندەواری وردبین پێم وانییە شاراوە بێ کە هەمیشە بە سەکۆیەکی حازر و ئامادە دیتراون ، بەرداوا ، بێ ئەو لایەن یان ئەو کەسایەتی لەدژی ئەوی دیکەیان ، هەر شتێکیش بە نرخی خۆی ، دەنا (ئەهلی) یانی چی؟
ئەگەر لە ڕووی زمانەوە لێی بڕوانین ، (ئەهلی یان ئەهالی) واتە

هاونیشتیمان، باشە خۆ ئەو هاونیشتیمانییانەی هەر لە هەڵبژاردنی یەکەمەوە سالی 1992 دەنگیان بەلایەنەکانی کوردستان دا، ئەوانیش دەتوانن بە میدیاکانی خۆیان بڵێن (ئەهلی)، ئەگەر مەبەستیش لە (ئەهلی) سەربەخۆیی بێ، داخۆ ئەو (خۆ)یە کێیە؟
لەلایەنی ڕوانینی بابەتایەتی و پیشەییایەتیەوە دەبێ ئەو (خۆ)یە (خاك – نیشتیمان)بێ ، بە هەموو ئەو مانایانەی وشەکە هەیدەگرێ لە مەغزا و ئینتیماوە ، ئەوەش وای نابینم بە هیچی لەترکزەیی خودی ماناکە ، بەو مانایە هەنگی دابڕتەوە . وەکو ڕای خاکی خۆم ، هەرگیز لەو باوەڕە دانیم نەك تەنێ لە کوردستان ، لە هەموو جیهاندا میدیایەك هەبێ سەربەخۆ.

کەناڵەکانی میدیا یان سەربە حزبێکن ، یا کۆمپانیایەك یا گروپێکی بازرگانی دیاریکراو یان سەرمایەدارێك کە لە ڕووی دارایییەوە پشتی دەگرێ و بارووبووی دەکا ، یان زۆرجار هەنگە سەر بەلایەنێکی هەواڵگریی یا سەربازی یا دەوڵەتی یان هتد هەندێ جار سەر بەدەوڵەتێکی ئیقلیمی یا هەر دەوڵەتێکی دی بێ بەرژەوەندیەکی تایبەتی ، یاخود لایەنێك یا دەزگایەك لەو دەوڵەتە… تەواوی کەناڵەکانی میدیای دونیایێ لەو بازنەیە ناچنە دەرەوە ، ئەگەر نموونەیشت ویست ، سەیری کەناڵی (الجزیرە) لەقەتەر و (العربیە) و (الحدپ) و ڕۆژنامەکانی (الحیاە) و (الشرق الاوسگ)ی عەرەبستانی سعوودی و (العالم)ی سەر بە ئێران و کەناڵە ئیتاڵیەکانی سەر بە سەروەزیرانی پێشوو بەرلسکۆنی و میدیاکانی (مەردۆخ) لە بەریتانیا و شوێنی دی.
تەنانەت (BBC) عەرەبی و فارسی و زمانەکانی دی کە زۆرجار وەکو نموونەی سەربەخۆ و بێلایەن باسیان دەکرێ ، هەرچەندە باروبوو لە حکوومەتی بەریتانیا وەرناگرێ ، لەکاتێکدا سەرەتا لەلایەن چەند کۆمپانیایەکەوە دامەزراوە ، ئێستا لە ڕێی ئەو باج و دەرامەتەی لە هاووڵاتیانی وەردەگرێت بەڕێوە دەبرێ ، کە ئەویش بڕگومان دەوڵەت بە پێی یاسا و ڕێسایەك ڕێکی خستووە…

ڕاستە BBC تا ڕادەیەکی نکۆڵینەکراو بابەتایەتی و پیشەییایەتی لە هەواڵ و پڕۆگرامەکانیدا پاراستووە ، بەڵام ئەویش کە (بە دڵی خۆ) سەر مەشق و نموونەیە زۆرجار بە بڕلایەنی هەڵسوکەوتی لەگەڵ هەندێ هەواڵدا نەکردووە و بە پێی بەرژەوەندی دەوڵەت (بەریتانیا) بە هەر بیانوویەك بێ ڕەفتاری کردووە بە تایبەتی لە بڕاوکردنەوەی هەواڵدا ، تەنانەت گەیشتووەتە ئاستێك ، هەر بێ نموونە BBC لەبەشی فارسیدا بە کەنداو دەڵێ (خلیج فارس) کە چی لەبەشی عەرەبیدا دەڵێ

(الخليج العربى)!
بۆجگه لەوەی زۆر هەواڵی مەترسیدار هەبووە لە زۆم و زۆری دونیایە و پێشێل کردنی (مافی مرۆڤ) لەلایەن هەندێ ژۆمی حوکمەوە ، کەچی چونکە بەرژەوەندی دەوڵەتی ئینگلیز لەگەڵ ئەو ژۆم یان ئەو دەوڵەتدا بووە ڕێگای نەداوە ، تەماشا دەکەین BBC ، یان خۆی لە بواردووە ، یاخود ئەگەر باسیشی کردبێ وەك دەڵێن لە ڕووی (إسقاگ فرچ)بووە ، واتە لە کێ خۆکردنەوە.

ئێمە کە BBC دەهێنینەوە لەو ڕوانگەوەیە کە باشترینیانە لە نزیك بوون لە پاراستنی بۆلایەنی و پەیڕەو کردنی پیشەییایەتیدا(21).
CNN یش کە بەسەربەخۆ ناسراوە و موڵکایەتی یە، ڕاستە لە ڕووی خۆرایی گەیاندن و پیشەییایەتی و کادیری پڕۆفیشناڵەوە ، ناوبانگی دەرکردووە ، بەڵام لای شارەزا و چاودێرانی میدیا وە کارکردنی ئەو کەناڵە بە تایبەتیش لە ڕووی ئاراستەی ستراتیژییەوە (ستراتیژیەتی ئەمریکا) شاراوە نییە(22). (CNN)یش دەچێتەوە ڕیزی ئەو کەناڵانەی ئیعتوباریان وەرگرتووە.

بەڵام کە بەوردی لێی بڕوانین زۆرجار ئەو جارە کەناڵانەیش بەهۆزی خۆرایی گەیاندن و کادیری پڕۆفیشناڵ و پیشەییایەتی لە کارکردن و تەکنیکی نوێ و بایەخ دان بە هەواڵ و ڕیپۆرتاژی سەرنجڕاکێشەوە لایەندارییان دادەپۆشن…
کەواتە ئەو میدیایەی بە (ئەهلی) خۆیان ناساندوە لەو کەناڵانەی بە کوردی پەخش دەکەن یان بۆاو دەکەنەوە نەیانتوانیوە بۆلایەنی خۆیان بپارێزن ، هەرچەندە کەناڵ هەبێن هەنگە زۆرجار توانیبێتیان (تاڵادەیەك) لایەنە ناکۆکەکان لەسەر پەڕەی ڕۆژنامە و بەردەم مایك و شاشەکانیان کەبکەنەوە، بەڵام بۆلایەنی یا سەربەخۆی بە تەنیا هەر لە کۆکردنەوە و بەرابەر ڕاگرتنی ڕایە جیاوازەکان نییە.

میدیای کوردی هەرچی بکا ، نەیتوانیوە لە ئاراستەی باروبووکەر بێتە دەرەوە ، بۆگومان کەسیش ئامادە نییە لەبەر ئاوێنە بوەستێ وجنێو بدا و بە پارەی خۆی تەشهیر بە خۆی بکا ، یان هەرچی نەبێ بەلای بەرژەوەندی خۆیدا نەشکێنێتەوە.
پاشان لێرەدا مەسەلەکە بە تەنیا هەر پاڵپشتی دارایی نییە ، بەڵکو پاڵپشتی گەلێك جار لە زانیاری پێدان و دەرفەتی دەستخستنی ڕیکلام و پەیداکردنی سپۆنسەریشدا دەبێ… چەندی میدیای سڤبەرە ، میدیای سڤبەر ئەگەرچی لە کوردستان ئەزموونکی تاڵادەیەك تازەیە ، بەڵام زۆر لە دەوڵەتان بە تایبەتی دەوڵەتە پارەدارەکان ئەوەیان تاقی کردووەتەوە و بەردەوامیشن بە نموونە کۆینی چەند کەناڵکی میدیایی

، ئینجا ڕۆژنامە یا گۆڤار یا کەناڵی تەلەفزیۆنی بۆ کە پێیاندا هەبێ و پەسنی کارەکانیان بکا و....تاد.

ژەمی سەدام حسین بەرچاوترین نموونەیە ، لە کێبڕکێی ئەو جۆرە میدیایە ، بە تایبەتی ئەو گۆڤار و ڕۆژنامانەی بە خاوەندارێتی دەزگایەك یا کەسێك لە پایتەختەکانی دونیادا دەردەچوون. چەندی میدیای سەبەرە لەکوردستاندا دوای شەڕی ناوخۆ سەری هەڵدا لەم ڕاستەشدا پیشەی ڕۆژنامەنووسیی لە پیشەیەکی ئامانجداری بەرپرسیار کرد بە پیشەیەك بۆ بژێوی و دەرکەوتنی خەڵکانێك کە هەندێ جار ڕۆژنامەنووسیش نەبوون ! تەنانەت زۆر جار لێرەو لەوێ هەوێ هەبووە لە سپێکردنەوەی ڕەش و ڕەشکردنەوەی سپی …
سەرەڕای ئەوەش میدیای پاش ڕاپەڕین کە ئێمە باسی ئەو میدیایە دەکەین دوای شەڕی ناوخۆ و ململانێی لایەنەکان سەری هەڵدا بە میدیای ئەهلی و سەبەریشەوە کە زۆرجار میدیای لایەنەکانیشی بەو ئاراستەیە ڕاکێشاوە ، درێغیان نەکردووە لە بژاوکردنەوەی کولتووری بەکاربردن (استهلاکی) و بەلاڕێدابردن و خوردبوونەوەی شاش و درشت ، بە هۆی بەرنامە و درامای لاسایکاری خراپی و دەبژاڕکراوی نامۆ بە کێمەی کوردەواری کە ئەگەرێك بووە لە کاڵ کردنەوەی ئینتیمای نیشتیمانی ، سەرەڕای ئەوەش کەناڵگەلێك (لێکاڵی و سەتەلایت) دەرکەوتوون بەوەی هەر بە نموونە خۆیان بە داکێکیکاری ئافرەت و ژنان ناساندوە ، کەچی هەمیشە دەبینین زوومی کامیراکانییان ووە لە جەستەی ئافرەت و ژیانی زۆر تایبەتیەتی ، بە ماپەڕەکانیشیانەوە ، ئەگەر باسی ئەو یکلامانەیش نەکەین کە بەهەمان ئاراستە بژاوەکرێنەوە.
لەلایەنی هەڵبژاردن و دانانی بەرنامەی ڕۆژانەشدا شتێك لە میدیای کوردیدا نابیندرێ بیر لەوە کرابێتەوە چ فلیمێك یا دراماێك دەبێتە هۆی بژاوبوونەوەی توندوتیژی یا لاوازکردنی ئینتیما بە تایبەتی لای نەوەی نوێ ، کەچی کێ و سیمینار لەبارەی ئەو مەسەلانە لەووپەی لاپەڕە و بەردەم مایك و شاشەکانییان ناپسێنەوە !!

ماویەتی

-_____

ئاماژە و پەراوێز
20 – نەژاد عزیز سورمێ- درەختی بنکێ کراو – پەنجەنمایەکی ڕۆژنامەنووسیانە بۆ باری ڕووناکبیریی و کولتووری کوردی – 1975 – 1994 – چاپی دووەم – 2006. بڕوانە لاپەڕە (36)، هەروەها لاپەڕە (46).
21 - بۆ ڕوونی و زانیاری زیاتریش لەبارەی BBC لەم ڕووەوە

بەوانە- محمد الرمیحی – (دکتۆر)- بئس قسم الـــBBC العربی- ژنامەی (الشرق الاوسگ) ژمارە 13024 لە 26/7/2014، لاپەڕە 13.
22 -لەووداوەکانی 11ی سێپتەمبەردا ، حکووومەتی ئەمریکا CNNی ئاگادارکردەوە لە قەدەغەکردنی بڕاوکردنەوەی لاشەی قوربانییان ، وەک بەشێک لە ئیجرائاتی لایەنە پەیوەندیدارەکان لە پاراستنی ئەوەی پێی دەگوترێ (ئەمنی قەومی).

هونەری پەروەردەی منداڵان ... رەزا شوان

کوردیلە شیرین و چاوگەشکانی ئەمماان.. هیوای داهاتووی کوردستانن.. بەنرختریین سامان و سەرمایەی گەلەکەمانن.. کە لە سامانی نەوت و زێڕ و لە هەموو لە سامانێکی تریش زۆر گرنگترن و بەنرختترن.
لە هەموو جیهاندا و لە هەموو سەردەمێکدا، منداڵان هەمای جوانی و بەتاوانی و دڵپاکی و راستگۆیین، ئەوەی کە لە دڵیان دایە هەر ئەوەیە کە لەسەر زاریان دایە.. جیهانی منداڵان جیهانێکی زۆر سەیر و سەمەرە و پاک و بێگرد و بە تەمە.. جیهانێکی بە فۆفڕ و بە پێچ و پەنایە.. منداڵان رق و کینە و بوغز و دوژمنایەتی نازانن.. درۆ و دڵەسە و هەڵخەڵەتاندن نازانن.. جیهانێکی زۆر سادە و ساکاری خاکییان هەیە.. جیهانێکی وەنەوشەیی پڕ لە سەز و لە ڕەز و لە خۆشەویستی و خۆشبەواییان هەیە.. جیهانێکی پڕ لە رازی شیرین و لە نیازی پاک و لە خەیاڵی فراوان و لە خەون و لە هیوای سەوز و لە گۆشبەنییان هەیە.. جیهانێکی پڕ لە زەردەخەنەی ناسک و پێکەنینی شیرین و لە بەزم و ڕەزم و یاری و خۆشییان هەیە.

پەیستە گەورەکان بەر لە ئازادی منداڵان نەگرن و، ئەم جیهانە خۆشیان لە تاڵ نەکەن و لەیانیان تێکنەدەن.. بەگومان خۆشترین قەناغ لە ژیانی مرۆڤدا قەناغەکانی منداڵین.
ئامانج لە پەروەردەی منداڵان ئەوەیە کە یارمەتی منداڵان بدەین، بۆ ئەوەی بە دروستی گەشبکەن و بە جوانی پێبگەن و بە باشی ڕەفتار و هەڵسوکەوت بکەن و، کەمایەتی بن و، کەستیی دروستی بەوا و

متمانە بە خۆیان لەبەنە ئاراوە، بتوانن پشت بە توانا و بە بەهرەکانی خۆیان ببەستن و، هەست بە بەرپرستی بکەن و، پێویستدبن بە بەها جوان و پیرۆزەکان و، بە دەستوورەکانی ژیانەوە.. دووربکەونەوە لە شتە نەرێنییەکان و نزیک ببنەوە لە ئەرێنییەکان.. تا لە داهاتوودا ببن بە تاکی دروست و سودبەخشی کۆمەڵگاکانیان.. زەربەی تیرە پەروەردەییەکان بە ئەم ئاماجانە هاتوونەتە کایەوە.

(جۆن دیوی) دەڵێ: "منداڵ ئەو خەرپەیە کە هەموو دەزگا پەروەردەییەکان بە دەوریدا دەسووڕێنەوە.."
پەروەردەی منداڵان، هونەر و زانستییە، ئەرکێکی یەکجار گرنگ و پیرۆز و هەستیارە.
(ئەفلاتوون) دەڵێ: "هونەرێکی تر بوونی نییە کە لە پەروەردە بەرزتر و پیرۆزتر بێت"
ئەوەش دەزانین کە پەروەردەی منداڵان کارێکی هەڵەمەکی ئاسان و بێبەکردن نییە.. بە ئەرک و ماندووبون نییە.. بەڵام کارێکی ئەستەمیش نییە.. گەر بە دەسەزی و بە بەڵەدی و بە پشوودرێژییەوە ئەم ئەرک و خزمەتە گرنگ و پیرۆزە لە ئەستۆبگرین.. سەرکەوتوو دەبین و دەتوانین لە هەموو رووەکەوە نەوەیەکی دروست و رەشنبیر و خەربەخش پێبگەیەنین.. داهاتوویەکی باشتر و شایستەتریش دەستەبەربکەین.. گەر بمانەوێت شەشەکی چاکسازی و گەناکاری و تازەگەری بەرپابکەین.. پێویستە لە کوردیلەکانمانەوە دەست پێبکەین.. پرۆگرامەکانی فێرکردن و پەروەردەکردن بگۆڕین.. مامۆستاکان بە پەروەردەی نوێ و بە ڕێبازە تازەکانی وتنەوەی وانە ئاشنا بکەین.

(ئەرستۆ) دەڵێ:"ڕەگی پەروەردە تاڵە.. بەڵام بەرەکەی شیرینە"
کوردیش دەڵێ: "منداڵ شیرینە.. بەڵام پەروەردە شیرینترە"
شایەنی باسیشە هەردەم جەخت لەسەر ئەوە راستییە دەکرێتەوە، کە بە پلەی یەکەم پەروەردەکردنی منداڵان لە ئەستۆی دایکاندایە.. دایکان گرنگترین و کاریگەرترین ڕەگیان هەیە لە پەروەردەکردنی دروستی منداڵەکانیاندا، زیاتریش لە باوکان دەتوانن نازی منداڵەکانیان بکێش.. دایکان یەکەمین مامۆستایانی منداڵانن.. ئەوەی لە باوەشی دایکانیاندا فێریان دەبن، ئەوەی لە دایکانیانەوە وەریان دەگرن هەرگیز لە یادیان ناچنەوە.. بەپێ پشکی شەری شانازی و پێزانین، لە پەروەردەکردنی دروست و لە پێگەیاندنی منداڵان بە باشی، لە ڕووی لێشساغی، دەروون ئاسایی، کۆمەڵایەتی، ڕەوشتی و ڕەفتارییەوە، بەر دایکان دەکەون.

(کیم ئیل سونگ) دەڵێت:"مرۆڤ هەڵگری هەموو ئەو بیرۆکانەیە کە لە ئایندەدا بەرهەمی دەهێنرێت."
(ناپلیۆن) یش دەڵێت:"داهاتووی مندالەکانمان بەندە بە دایکیانەوە.."
مەبەستیش ئەوە نییە کە ڕۆڵی باوکان بە کەم بزانین.. نەک تەنها لە مرۆڤدا، بەڵکو لە هەموو بوونەوەرەکانی کەشدا ئەرکی بەخێوکردن و پەروەردەکردن بەچووەکان لە ئەستۆی دایکانیان دایە.
پەروەردە کۆمەڵایەتی و نەوەی داهاتوو بنیات دەنێت.. منداڵان بە ژیانی ئەمڕۆ و داهاتوو لە هەموو بوارەکاندا ئامادەکات.. بە داهاتوویەکی گەشتر و بە ژیانێکی خۆشتر و بە جیهانێکی ئاسوودەتر.. بە پێکەوەژیان و ئاشتی و تەبایی و سازان لەگەڵ یەکتریدا.

ماڵەوە یەکەمین قوتابخانەی منداڵە، خەزانیش یەکەمین دامەزراوەی پەروەردەییە و بەردی بناغەی کەمپەگایە.. منداڵ لە ناو خێزاندا چاوەدێرنە و فێردەبێ و وەردەگرێ تا ئەو کاتەی پشت بە خۆی دەبەستێ و تاقیکردنەوە ئەنجام دەدات و، بەهرە و تواناکانی خۆی دەسەلمێنێت.. کەواتە خێزان ڕەگێکی سەرکیی هەیە لە فێرکردن و لە گەشەکردن و لە پەروەردەکردنی منداڵاندا.. دواتر ڕۆڵی دامەزراوەی پەروەردەیی دووەم دێت کە قوتابخانەیە، دینەمۆی قوتابخانەش مامۆستاکانن، کە تەواکەری پەروەردەی ماڵەوە و خێزان.. هەندێ لە مامۆستایان لە قوتابخانە بنەڕەتییەکاندا، بایەخێکی زیاتر بە فێرکردن دەدەن و کەمتر بایەخ بە لایەنی پەروەردەیی دەدەن.. لە کاتێکدا پەروەردە لەپێشترە لە فێرکردن.. باخچەی ساوایان و قوتابخانە بنەڕەتییەکان ڕەگێکی زۆر گرنگ و سەرەکی و کاریگەریان هەیە لە پەروەرکردنی دروست و لە ئاراستەکردنی ڕاست و لە ڕاهێنانی پێویستی منداڵاندا، کە بە پێی پڕۆگرام و سیستم و ڕێبازێ تاقیکراوەی سەرکەوتووەکان، منداڵان فێردەکەن و پەروەردەیان دەکەن.. ڕەگیان لە ڕۆڵی ماڵەوە و خێزان کەمتر نییە.

نووسەری بە ناوبانگ (ڤیکتۆر هوگۆ) دەڵێت:

"ئەوەی دەرگای قوتابخانەیەک بکاتەوە.. دەرگای گرتووخانەیەک دادەخات.."
بەجگە لە خێزان و لە قوتابخانە هەریەکەش لە، شەقام، کتێبخانە، کۆمەڵگا، ڕاگەیاندن و میدیاکانیش ڕۆڵ و کارتێکردنیان لەسەر پەردوەردە و ڕۆشنبیریکردنی منداڵان هەیە.
لە پەروەردەی نوێدا، منداڵان تەوەری سەرکین، ئازادیکی زیاتریان هەیە بە ئەوەی بەهرە و تواناکانیان دەربخەن و، خەیان تاقیکردنەوە ئەنجام بدەن و، پێند و وانە لە سەرکەوتنەکانیان و لە هەڵە و

شکستییەکانیان وەربگرن و هەڵەکانیان راستبکەنەوە.
لەم سەردەمدا، ڕۆشنبیری و زانستی و زانیاری و بلیمەتی و زیرزانی و داهێنان، بوونەتە چەکێکی ستراتیژی جیهانی و ڕەهێکی گرنگیان هەیە، لە جەنگی سیاسی و کەمەڵایەتی و فێرکاری و پەروەردەیی و کەبەکە پشکۆتن و ڕۆشنیرکردنی منداڵان بە دروستی.. هەموو ئەمانە دەبنە مایەی ژیرخانی گەشەکردن و داهێنان و پشکۆتن.

لە ئەمەدا، پشکۆتنی گەلان بەوە پێوانە دەکرێت، کە تا چ ڕادەیەک بایەخیان بە گرنگی فێرکردن و بە پەروەردەی دروست و بە ڕاهێنان و ئامادەکردنی منداڵەکانیان داون، لە پێناوی ئایندەیەکی باشتر و گەشتردا.. ئەوان لەم ڕوانگەیەوە لە منداڵەکانیان دەڕوانن کە: (منداڵان بەشکن لە ئەمڕۆ و.. هەموو داهاتووشن..)
منداڵانی ئەمڕۆمان لە سایەیەی شڕشی تەکنەلۆژیا و داهێنانی بە دیان بابەتی سەیر و سەمەرەی وەکو (ئینتەرنێت، پلەیستەشن، ئایفۆن، ئایپاد، کتێب و گۆڤاری ڕەنگاوەڕەنگ، سینەمای منداڵان،… هتد) لە منداڵانی سەدەی بیستەم، جیاوازترن و بەختەوەرترن، ژیر و بلیمەت و چاوکراوە و زیرزانتر و ڕۆشنبیرترن، خەیاڵ بەاوتر و بیر قوڵترن، خەون و هیوا و خواستەکانیشیان هەمان خەون و هیوا و خواستەکانی منداڵانی پێش خۆیان نین.. بۆیە پێویستە ئەو کەس و دەزگایانەی ئەرگی فێرکرد و پەروەردەکردنی منداڵانیان لە ئەستۆ گرتووە، ئەو ڕاستییانە لەبەرچاو بگرن و، لە ئاستی پەروەردەی نوێدا بن.

لەم پێدانگە، پێویستە هەموو ئەو کەسانە و لایەن و دەزگا پەروەردەییانەی کە منداڵان فێردەکەن و پەروەردەیان دەکەن و، بە هەزری بەرز و سوودبەخش زاخاوی هۆشیان دەدەن و ڕۆشنبیریان دەکەن، وەکو (دایکان و باوکان، مامۆستاکان، نووسەران، شاعیران، هونەرمەندان، ڕاگەیاندکاران، میدیاکان،…هتد) هەست بەوە بکەن کە چ ئەرکێکی پیرۆز و قورس و هەستیاریان لە ئەستۆ گرتووە، هەر هەڵەکردنێک لە پەروەردەکردنی منداڵاندا کارەساتێکی نەخوازراو بە دوای خۆیدا دەنێت.
(ئەلیزابێت ماخ) دەڵێ:"لە کاتی ئەنجامدانی پەروەردەی منداڵاندا، هەر هەڵەیەک بکەین دەبێتە هۆی دوانەندنی جەنگێک کە لە پێناوی دواڕۆژێکی باشتردا دەستمان داوێتە"
پێویستە دەسزانە و کوردانە و سەردەمیانە کوردیلەکانی ئەمڕۆمان پەروەردەبکەین، بە کورداێتی گەشیان بکەین، تا شانازی بە ناسنامەی خۆیانەوە بکەن، بە سز و خۆشویستی و هاوبەستبوون بە

کوردستانی نیشتمانی شیرینمان پاروەردەیان بکەین.. هەمیشەش گەشبینی و بەوا و هیوای سەرکەوتن بخەینە دڵ قنجەکانیانەوە.. ئەمانەش لە ئامانجە گرنگەکانی پاروەردەی دروستی منداڵانن.. کوردیلە چاوگەشانەی ئەمڕۆمانن، کە لە سبەینێدا دەبنە: شاسوار و شەڕەسواری مەیدانی کوردایەتی و مەردایەتی و، ئاڵای سەربەخۆیی کوردستان بەرزدەکەنەوە.. ئەم کاکڵە روحسووکانەی ئەمڕۆمانن لە سبەینێدا، دەبنە پیاوانی مەرخاس و جوامێر و دڵێر و بوێر، بە باوکانی دەسەز.. ئەم خونچەگوڵە گەشانەی ئەمڕۆمانن لە سبەینێدا، دەبنە شەڕژنانی خان و مان و، بە شیرژنانی ناوداران و، بە دایکانی میهرەبان و بەسەز..

هەر کوردیلەکانی ئەمڕۆمانن کە لە سبەینێدا، شکۆداری نەتەوە و نیشتمانەکەمان دەپارێزن.. کوردیلەکانی ئەمڕۆمانن لە سبەینێدا، هەموو کاروبارێکی کوردستان دەگرنە دەست و بەڕێوەیان دەبن.. کوردیلەکانی ئەمڕۆمانن، دەبنە، دەسەڵاتدار و کارگێڕ و فەرمانڕەوا.. دەبنە رابەر و سەرکردە و پێشەوا.. دەبنە نووسەر و شاعیر و ڕۆشنبیر و راگەیاندنکار و سیاسەتمەدار و هونەرمەند.. دەبن بە زانا و دانا و بیرمەند .. دەبن بە پڕلەمانتار و وەزیر و بەڕێوەبەر.. دەبنە باڵیۆز و نوێنەری کورد و کوردستان و، دەنگ و ڕەنگی کورد بە جیهان دەگەیەنن و، چەپکە نیرگزی خۆشەویستیش پێشکەش بە گەلان دەکەن و، پەیامی ئازادی و ئاشتیخوازی گەلی کوردمان بە هەموو گەلانی جیهان دەگەیەنن.

تا دروستر و پوختەتر کوردیلەکانی ئەمڕۆمان گەش و پاروەردە بکەین.. تا جوانتر و باشتر فێریان بکەین.. راستر ئاراستە و ڕێنماییان بکەین.. هەندێ تر دنیا و گەشبین دەبین کە ڕەنجبەر نابین و، دواڕۆژێکی گەشتر و خەشتر بە کورد و کوردستانمان دەنەدی.. کوردیلەکانی ئەمڕۆمانن، دەبنە تاکی سوودبەخشی کورد و، هەر لە سایەی پاروەردەی دروستی ئەمانیشدا کەمڕۆگایەکی کوردیی بەختەوەر و تەبا دەتە ئاراوە.
پەویستە ڕەز لە کەسەتی و ئازادی و لە را و بڕچوونەکانی کوردیلەکانمان بگرین.. وەکو مرۆڤێکی بچووک لێیان بڕوانین و، بە جوانیش ڕەفتاریان لەگەڵدا بکەین.. سەز و ڕەز و خۆشەویستییان پێببەخشین.
گەر هاتو بە سەقەتی و نادروستی کوردیلەکانمان گەش و پاروەردە بکەین، بە خراپی ئاراستە و ڕێنماییان بکەین.. پشتگوێیان بخەین و بایەخیان پێنەدەین و، بیان دەینە دەست قەدەڕێکی نادیارەوە.. دوور

نییە کە لاڕ ببنەوە و، نابێتە مایەی هێدەرکی هەزار بە هەزارەوە بنێن و، دووچاری چارنووسکی ڕەش و نوتک ببنەوە.. ئەبا ئەم ئاکامە نەخوازراوەش لە ئەستۆی هەمووان دەبێت و، هەر هەمووشمان باجێ ئەم گوناهەمان دەدەینەوە.. پێشیمانیش بەهودەیە و، پاکانەش لە کەسمان قبووڵ ناکرێت و مژووش لەمان نابوورێت و، بەر لەمە و نەفرەتی نەوەی داهاتووشمان دەکەوین.
کورد زۆر ڕاستی وتووە کە:" چی بچنین.. ئەوە دەدووریندەوە"
دامەزراوەیەکی ئەمریکی کە بایەخ بە تەندروستی هەشی مندااڵان دەدا، لەکەینەوەیەکی لەگەڵ پەنجا لە دایکان و باوکانی ئەمریکی ئەنجامدا کە لە بواری پەروەردەی منداڵاندا سەرکەوتووبوون.. بە سوود وەرگرتن لە ئەزموونی ئەو دایک و باوکانە ئەم دامازراوە ئەمریکییە چەند ئامۆژگارییەکی باشیان ڕاگەیاند بە پەروەردەکردنی دروستی منداڵان.. ئەمەش بە ئەم ئامۆژگارییانەی خوارەوەمان بە پەروەردەی دروستی منداڵانی کوردمان، تا ڕادەیەک سوودمان لە ئامۆژگارییەکانی ئەو لەکەینەوەیە وەرگرت، بە کورتی:

١ــ سەز و خۆشەویستییەکی زیاتر بە منداڵەکانتان ببەخشن، چونکە ئەمە گرنگییەکی زۆری هەیە.. بە ئەوەی منداڵەکانتان هەست بە ئاسوودەیی و بە دڵنیایی بکەن، بە ئەوەی جگەرگۆشەکانتان خۆشەویستی و هاوبەستبوونی خۆزانییان بۆتان هەبێت.
٢ــ ڕۆژانە کاتێکی دیاریکراوتان هەبێت.. کە بەخۆشی و شادی و بە قسەی خۆش و بە پێکەنین لەگەڵ منداڵەکاتان بە سەربەرن.. فێری هەندی بەهرە و شارەزایییان بکەن.. یاریش فێرامۆش، پێویستییەکی گرنگی منداڵانە و، شێوازێکی ئاسانی پەروەردەییە.
٣ــ منداڵەکانتان فێربکەن، ڕاست لە هەڵە، باش لە خراپ جیابکەنەوە.. فێری بەها جوانەکان و بنەما ڕەوشتییەکانیان بکەن.. تا لە منداڵییەوە دڵقیان پێوە بگرن.
٤ــ ڕێزگرتنی دوولایی لە نێوان خۆزندا زۆر گرنگە، پێویستە هەموو ئەندامانی خۆزان، گەورە و بچووک ڕێز لە یەکتری بگرن و، ڕووحی لێبووردەیی باڵ بکێشێ بەسەریاندا.
٥ــ مافێکی ڕەوای منداڵانە کە بە ئازادی گوزارشت لە ڕا و لە بۆچوونەکانیان بکەن، بە تایبەتیش لەو بابەتانەی کە پەیوەندییان بە خودی خۆیانەوە هەیە.. پێویستە دایکان و باوکان ڕێز لە ڕاکانیان بگرن و، گوێیانیان لێبگرن و لێیان تێبگەن و گرنگییان پێبدەن.
٦ــ پێویست ئەوەی دایکان و باوکان بە هەڵە وەڵامی هەڵەکانی منداڵەکانتان نەدەنەوە.. گەر هەڵەیان کرد.. بواریان بدەنی با

بیربکەنەوە و خۆیان هەڵکانیان راست بکەنەوە.
٧ـ دڕندەیی ماڵ و شوقام کاریگەریان لەسەر منداڵەکانتان دەبێت.. دڵشکێت فشارێکی زیاتر بخەنە سەر ئەوەی دایکان و باوکان، چونکە لە سنووری دڕندەیی ماڵ و خێزان پەروەردە و ڕەفتاری جیاواز هەن.. بۆیە پێویستە بە باشی چاودێریان بکەن.
٨ـ بەرجەستەکردنی رووحی سەربەخۆیی، پێویستە ئەوەی دایکان و باوکان پایە بە پایە رووبەرێکی فراوانی ئازادی و سەربەخۆیی بە منداڵەکانتان بدەن.. ئەمەش ئەو هەستە لە لای منداڵەکانتان دروست دەکات، کە ئەوە دەسەزیانن و بە تەنگیانەوەدەن و ڕەزیان لەدەگرن و بەوا و متمانەتان پێیان هەیە.. بۆیە خۆیان بەختەوەر و ڕەزدار دەزان.

٩ـ پێویستە ئەوەی دایکان و باوکان، لە پەروەردەکردنی دروستی منداڵەکانتان هاوڕا و هاوپلان و هاوبەیاربن.. پێویستیشە هەندە یاسای ئاسانی سنووردارێی خەزانیش بە منداڵەکانتان دابنەن.. با وا تەنەگەن کە ئازادی بەرەڵایی و بە لەپچینەوەیە.. ناشبێت لەبەردەم کەسانی تردا، سزای منداڵەکانتان بدەن.. ناشبێت زەبر و تونددوتیژی لە گەڵ لەگەڵ منداڵەکانتان بکاربهێنن.. بە وشەی نەشیاوش هەستیان بریندار مەکەن.

١٠ـ منداڵەکانتان وا فێربکەن کە ڕاستییەکان چەند ڕوویەکیان هەیە.. پێویستە ڕەز لە هەموو ڕایەک بگیرێت گەر جیاوازیشبن لەگەڵ ڕایەکانیانداـ. مافی هەر مرۆڤێکە کە بە ئازادی گوزارشت لە ڕا و لە سەرنج و لە بۆچوونەکانی خۆی بکات.
١١ـ هاندان و ستایش و پیزانین و پاداشت و خۆشەویستکردن، بە زاری بن یا بە ماددی بن، کاریگەریی ئەرێنییان بە منداڵەکانتان هەیە، کە منداڵەکانتان کاری باش ئەنجام دەدەن یا نمرەی بەرز لە وانەکانیانداـ بەدەستدەهێنن، یا ڕەفتارە جوان دەنوێنن، شایەنی ئەوەن کە ئاماژەیان پێبدەن و پیزانینتان بیان هەبێت و ڕەزیان لێبگرن.. گەڵە شەوازی هاندان و پیزانین هەن، وەکو (ماچیان بکەن)، (چەپڵەیان بۆ لێبدەن) یان بە وشەگەلێکی جوانی وەکو (هەی ئافەرین، دەستخۆش، هەر بژی، نایابە، زۆر جوانە،...هتد) یا خۆشەویستکی ماددییان پێشکێشبکەن وەکو(نوقڵ، بابەتکی یاری، کراسێکی جوان،... هتد)
١٢ـ زۆر پێویستە کە ئەوەی دایکان و باوکان هەردەم پێشەنگ و نموونەی باشیبن بۆ منداڵەکانتان.. چونکە منداڵەکنتان بە زۆری چاو لە ئەوە دەکەن و لاسایی کار و ڕەفتار و هەڵسوکەوت و قسەکانی ئەوە دەکەنەوە، بۆ باشیبن یا بۆ خراپیبن.. وەکو کورد دەڵی: " گەورە

ئاو دۆژی و بچووک پێی تەخا”

رزا شوان
نرویج: ٢٠١٦

ده راسپاردەکه دەقی … ماجیده حەسەن . وەرگێانی … سەردار جاف

بۆ گوڵکی بۆ بۆن لە نۆو قامکەکانی شەهیدەوە ڕوا بۆ،
لە بۆنی خۆ شەرم مەکە،
تۆ زۆر لە هەندێك یاسەمەن جوانتری
****
بۆ مەرگێك مۆمی مردنی خۆ خەفە بکا:
تۆ باپیرەی ڕۆشناییت
من لە باوکە دەریا بخوازە
تا ببمە دایکی وردیلەکانی گوڵە گەنم و جۆ
****
بۆ ژنێك بە فرمێسکەوە داچەمێتەوە بۆ دەستی تاریکی
لە یەکەم تۆ سرەواندنا وریابە
دواتر دەرباز دەبی
****
بۆ بۆشاییەك دەکەوێتە نێوان گوڵی دایکێك و پێی کوڕەکەی
کەمێك نێوچەوانت هەبێە
بەلکو دووری شەرم دایبگرێ
****
بۆ دیوارێك سینگی ماندووی وێنەکان بووە
بە قووڵی هەناسە هەڵکیشە
تا بۆنی هەناسە بۆکێت بکەم
هەناسەوەرگری ئاوارە بووان
****

بۆ زەدوویيەك لە نزيك قەسيدەيەكەوە ئاكنجی بووبۆ
لە دەمی نزيك مەبەوە
ئەو دوايی منی تيايە
****
بۆ خەونە سپييەكانت، شيری زەمين تۆ بووە
مەمكی شينەوەبوو گرەو بۆ لۆكی دی دەكا
نۆبەرە بە رۆژوو لە شير بۆابوويەوە
هەڵزنانی راست نە ترسنۆكی بەر كەبە
****
بۆ نانۆك بە پۆەری راستە بەر تەسككرابۆتەوە
تۆ كەمبارتری لە كونكەرە و
مەزنۆكی بە تواناتر لە چەقۆ
****
بۆ دايكۆك هەموو سپۆدان گرينگی بە تەمتومان دەدا
تا ئاسمان لە دەستەكانيا پەرت و بۆاو دەبنەوە
خۆشەويستەكەم سەری دۆم بپليشۆنەوە
تاريكی لۆی وەس بووە
****
بۆ گورانيەك دەگری كە گوۆم لۆ دەگرۆ
چونكە دوا سروودی بووم

الوصايا الــ عشر

**

– لزهرهِ خشخاشٍ تنبتُ من بين أصابعِ شهيد ,لاتخجلی من عگركِ ,
أنتِ أجملُ بكپير من بعچ الياسمين

***

لموتٍ يگفئُ شمعه موته : أنت جدّ الچوو , اگلب يدی من أبی البحر
, ۆاصير أما لصغارالسنابل

***

لامرأهٍ تحنّی بدموعها يد العتمه , حاژری الصفعه اۆاولی , بعدها
ستنجوين

***

لفراغٍ يتوسّگ قبرَ أمّ وقدمَ ولدِها , ارفع جبينكَ قليلا , لعلّ
يستحی المدی

***

لجدارٍ تعبَ صدرهُ من الصّور , تنفّس عميقاً , كی أشمّ َ فی
زفيركً , شهيقَ الراحلين

***
لیرقاتٍ تسکنُ قرب القصیده , لاتقربی فمها, فیه بقیّتی
***
لحلمكَ اللّبنیِ: صارَ حلیبُ الآرچ مرّاً , الپدیُ الآازرقُ
مرهونٌ لشفاهٍ أُخر , الفگامُ
فصامٌ بکر , نهدُ الحقیقه ولا چرعٌ بأنیاب
***
لرغیفٍ چاق ژرعاً بالمسگره , أنت أقلّ شأنا من منقار , وأعقم
قدرا من سکین
***
آامی , کل الصباحات متهمه بالچباب , حتی انقشاع السماو عن یدیكِ
,مسّدی رأس
قلبی یاحبیبتی , قد ملّ منه القلام
***
آاغنیهٍ تبکی عندما تسمعنی , کونی نشیدهُ الآاخیر..

---

*داهاتی نێوت و موچێ! … شێرزاد وەاتدێست

لەگەڵ تیپەڕ کردنی چەند ساڵی پڕ قەیران و هاتنی ساڵی نوێ،هاوڵاتیان هەر لە چاوەڕوانی تێپەڕاندنی باردۆخی پڕ قەیراناوی هەرێمی کوردستانن ، کە لە ئەنجامی خراپ بەڕێوەبردن و قەرخکردنی دەسکەوتات و گەندەڵی لە هەرێمی کوردستان هاتوونەتە ئاراوە ، لە لەگەڵ تێپەڕینی کات ئەم هیوا و ئومێدەواریە هووە لە کزبوون و نەمان دەچێت ، چونکە زەرینەی هاوڵاتیان لەوە دڵنیا بوون لە ژێر هەژموون و سەبەری دەسەاتێك کە خەی بەرپرسی هەموو قەیرانەکانە ،گا بە دەربازبوون لەم قەیرانگەلە نزیکە لە ئەستەم!
دەستپێکردنی هەناردەکردنی نەوت لەلایان حکومەتی هەرێمی کوردستان لە چەند ساڵی رابردوو گەرچی ئەوکاتە بە خاەکی وەرچەرخان و گرنگ دادەنرا بە دەسەاتی خەبەەوەبری کورد لە دەوڵاتی عەراقدا و بە هەنگاوێکی گرنگ دادەنرا بە باشترکردنی باری دارایی هاوڵاتیان و هەنگاونان بەرەو ئابوریەکی سەربەخۆ و نزیک بوونەوە لە ڕاگەیاندنی

دەوڵەتی سەربەخۆی کورد لە باشوری کوردستان ، بەڵام ئەک ئەم خۆن و خوێنەی بریقەدارەی هەبوو پێچەوانەکەی بەدیهات کە ڕۆژگاری ئەمڕۆ بە چاوی خۆمان دەیبینین .
لەگەڵ ڕاگەیاندنی بەدواداگەڕان و دەرهێنانی نەوت لەهەرێمی کوردستان هەرزوو کەمپانیا بچوک و زەبەلاحاکانی بواری نەوت لە هەموو جیهان بانگی ئەم پارووە چەورەیان کرد و دنیابوون بەوەبەرهێنانی نەوت لە ژێر دەسەڵاتکی خراپ بوو لە گەندەڵی دەهاتکی زۆریان بە دەستبەردەکات بە تێچو و ماوەیکی کەم ، هەر زوو کەوتنە دەستکەڵاو کردن لەگەڵ بەرپرسانی دوو حزبی دەسەڵاتداری ئەم هەرێمە و پەدانی بەرتیل(شرینی نەوت) بەمەبەستی هەرچی زیاتری دەستکەوتنی بڵاکی مۆزنتری نەوت لە هەر سێ پارێزگای هەرێمی کوردستان، بەیە کەوتنە خێیان بە ئامادەکردنی گرێبەستگەلێک کە زۆرتین قازانج و بەرژەوەندی بە خێیان مسۆگەر بکات و کەمترین داهاتیش بە حکومەت دەستبەر بکات ، لەبەر وەگرتنی بەرتیل(شیرنی نەوت) و دنیابوون لە هاوبەشیان لە بەشکی قازانجی ئەو کەمپانیایانە هەرزوو بەرپرسانی حزبی و حکومی کوڕانە کەوتنە ئیمزاکردن یەکە بەیەکی ئەو ڕێکەوتنامە نەوتیانەی ، کە باردەخکی پر قیراناوی وەک ئەم ڕۆی لە بەرهەمهات.
لە بە فرۆشتن و ساغکردنەوە ئەم نەوتە لە بازاڕی جیهانی بە شەویەک کەس نەزانێت چەندە و بەچەند دەفرۆشێت بیریان لە ڕێگایەک کردەوە کەم زامنی ئەوبەت ، هەربۆیە هەستان بەڕاکشانی بۆری نەوتی لە هەرێمی کوردستانەوە بە بەندەری جیهانی تورکیا ، کە هەمیسان کەوتنە ژێرباری ڕکەوتنکی (50) ساڵی لەگەڵ دەوڵەتکی داگیرکەری وەک تورکیا ، بەجۆرێک زۆرتیرن دەستبەری ئابووری بە ئەو وڵاتە و چەند بەرپرسکی هەرێمی تێدابەت و داهاتکی زۆری فرۆشراوی نەوت لەمشدا وونببەت.
لەڕدا ئەوەی گرنگە ئەوە بخەینە ڕوو ئاخر لەگەڵ هاتنی ساڵی نوێ و گەینی باردۆخی ناوچەکە و بەرزتر بوونەوەی نرخی نەوت لە بازاڕی جیهانی بە هۆی ڕکەوتنی وڵاتانی ئەندام لە (ئۆپیک) لە سەر کەمترکردنەوەی بەرهەمهێنان ، چ کاریگەرییەکی ئەرێنی دەبەت لەسەر زیاتر بوونی داهاتی فرۆشراوی نەوتی هەرێم یان دەبە لە ئەستاوە ئەو ڕاستیە قبوڵ بکەین کە خوودی وەزیری سامانە سروشتیەکانی حکومەتی هەرێم درکاندی ، کە وتی نرخی بەرمیلی نەوت بگاتە 1 ملیۆن دۆلاریش قیرانی دارایی چارەسەر نابەت ، بگومان جێنابی زۆر ڕاستی فەرموو ، چونکە بەس خێیی و داروودەستکەی باش دەزانن داهاتی فرۆشراوی نەوت بە کوێ دەچەت و چۆن کەڵگە نەوتیەکانی ئەم هەرێمە هەرزان فرۆشکراون .

ئەگەر تەنیا حسابێکی سادە بکەین بە هێزی فڕۆش و ئەو داهاتی بەدەستهاتوو تەنیا لە هێی فڕۆشی نەوتەوە لە هێگای بڕی هەڕەم – تورکیا ئەوا هەوون دەبێتەوە ، کە داهاتێکی زۆر و زەوەند بەدەست دێت و بەشی موچەی فەرمانبەران دەکات لەگەڵ داهاتاکانی تری هەڕەم ، وەک زانراوە هەڕەم لە ئێستادا هێزانە سەرو (600) هەزار بەرمیل نەوتی خاو تەنیا لەڕۆی بەرهەوە هێناردەی بەندەری جیهانی تورکیا دەکات ، ئەگەر لە هێزێک ئەم بڕە بەرهەمبەت بە لێکدانی 30 هێز و لێکـــدانی 45 دۆلار بە هەر بەرمیلیـــک ، ئەوا (810) ملیۆن دۆلار دەردەچێت بە تەنها مانگێک ، هەرچەندە خەریکە ئەوە هەوون دەبێتەوە کە هێزێکـی زۆری ئەم داهـاتە دەوات بە کەمپانیاکـان و نەوتـی هەڕەم بەنرخێکی کەم هەرزان فڕۆش دەکرێت ، لەگەڵ ئەوەشدا ئەمە داهاتێکی زۆرە و دەکرێت بە ئاسانی لەگەڵ داهاتاکانی وەک نەوتی فڕۆشراوی بە تانکەر و داهـاتی خـاڵ سـنوریەکان و داهـاتی تـری ناوخۆیی هەڕەم لە قەیرانی دارایی هزگار بکرێت ، بەهام بەگومان گەیاندنەوەی جارێکی ترئەو داهاتە بە هاوڵاتیان لە بەرژەوەندی ئەو کەسانەدا نیە کە دەستیان بەسەر هێناردەکردن و فرۆشتی نەوت لە هەڕەم داگرتووە ، چونکە لەهێگایەوە داهاتێک یەکجار زۆر بە خەیان و حزب و دارودەستەکایان فاراهم بووە و هێزانە خەریکی پێکردنی حساب بانکیەکانیانن لە وڵاتانی تر و بەردەوام خەریکی بنیادنانی تەلار و کەمپانیـا و دەزگـای میـدیایی مەزنتـرن بە داهـاتی نەوت ، هەروەها بەشێکی ئەو داهاتەشیان تەرخانکردووە بە دەوەمەندکردنی دارودەستەکەیان و دەمچەورکردنی ئەو کەسانەی کە هەردەم لە تیڤی و هێزنامەکان خەریکی پیاداهێدان و ماستاوکردنن بەیان.

★هێمانی”مـای نـێیـم ئـز زە لـێیلا” بـەریـککـەوتن لـەگـەڵ دووکـلـتـوردا بـەرێـز … درەو مهدی.

بیتـا مـلـکـوتی،ژنـک لـە وڵـاتـێکی تـەفـرە دراو بە کـلـتـورێکی تـرادسـیـۆنـەوە لـە تـەمـەنی ٣٢ساڵـیدا بە ناوجـەرگـەی مـەدەرنە کـەچ دەکات. ئەم ژنە پـاش بە جـهـهشتنـی سـەر زەمـینـە تـرادسـیـۆنـەکەی خـۆی بـەرەو

ئەمریکا،لەسەرەتاکانی سەدەی ٢١ دا ڕۆمانی "مای نەیم ئز زە لەیلا" ئەنوسەت.
لەم ڕۆمانەدا وەک یەکەم ئەزموونی ڕۆمان نوسین"بیتا" ئایدۆلۆژیەت گوزارشت لە تان و پۆی ئۆو کلتورە ترادسیۆنە بکات کە لەوی کچی کردووە و بەراوردی بکات بە ژیان لە ناو ئۆو کلتورە فول مۆدێرنەی ئەمریکا کە کچی بە کردووە.
لەگەڵ ئەمشدا نوسەر لەم ڕۆمانەدا، ئایدۆلۆژیەت ئۆوشمان پێ بڵێت: ئۆو سەرزەمینەی کە ئەم و پێش ئەمیش چەندەها مرۆڤی نیشتیمانپەروەری خۆی "ئێران" کچیان بە کردووە، ئۆوش بە جۆرێکی تر و لە فۆرمێکی تردا مرۆڤ تەفرە دەدات و لە ناو چەندەها گرفتی شۆڕ جیاوازدا غەرقی ئەکات.
ڕۆمانگە ئەستەم بێت بە نوسەرێک لەگەڵ یەکەم ئەزموونی ڕۆمان نوسیندا، پانتایی ڕۆمانێک بکاتە ستەیجی شانۆ بە نمایشی پێکهاتەی دوو کلتوری تەواو لێک جیاواز و دژ بەیەک.
لە بەرامبەر ئەمەدا پەیم وایە خاتوو مەلەکوتی توانیویەتی شارەزایانە بە تەکنیکێکی نوێی جوان کە وەک خۆی ئاماژەی پێدەکات"تەکنیکی سێ گۆڕەوە"ی بەکارهێناوە، توانیویەتی پێکهاتەی ئەم دوو کلتورە لێک دژەمان بە نمایش بکات.
ڕوونتر بڵێین، ڕۆمانی "مای نەیم ئز زە لەیلا"ڕۆمانێکی قەبارە بچوکە بە قەبارەی ١٢٨ لاپەڕە.
جگەی ئاماژەیە ڕۆمانەکە لە نوسینی خاتونی نوسەری ئێرانی"بیتا مەلەکوتی"یە و وەرگێڕە "مەریوان هەڵەبجەیی" لە فارسیەوە بە کوردی وەرگێڕاوە.لەگەڵ ئۆوشدا ڕۆمانەکە بە تەکنیکی جوان و نوێی سێ گۆڕەوە لە پێکهاتەی ١٧ بەشدا نوسراوە.

#دوو دیمەنی کورت لە ڕۆمانەکە:
یەکەم: شوێن[ئەمریکا]
" لە جادەیەکەدام بەرەو باشور دەڕوات، بەرەو واشنتۆن دی سی،دەمەوێت بگەڕێمەوە بە ئۆو جێیەی کە چەند ساڵ بوو تیای دژیام.ئۆو جێیەی بە یەکەمجار لێیلام بە برد.لێیلا خۆنی ئۆو بوو کەشکی سپی ببینێت".ل 10.

دووەم: شوێن[ئێران]
فلاش باگ بە ژیانی ئابردووی لە یلا لە ئێران:
"خانم بیانی تاریکی هەموو ڕۆژ،هەموو نیوەڕۆیەکی زەر گەرم و هەموو ئۆوارەیەکی ساردی نەگبەتی،من و ئەمیر عەلی برامی ناچار دەکرد نوژ بکەین".ل31.

"ئەو شەوەی ئەمیر عەلییان لە سەدارە دا،هەندە گریام کە بیرم نایە لە ژیانمدا هیچ کاتکی تر وا گریا بم".ل45.

لەووی پێکهاتە سەرەکیەکانی ڕەمانەوە:

-کات: هەشتاکانی سەدەی ڕابردوو،دوای شۆڕشی 1979ی گەلانی ئێران+ سەرەتاکانی سەدەی 21 لەدوای ساڵانی 2000 و ڕوداوەکانی 11ی سێپتەمبەری 2001 لە ئەمریکا.
-شوێن: ئێران[شاری تاران]+ئەمریکا[شاری نیۆیۆرک، نیوجەرسی، مانهاتن...هتد].

-ڕوداو: ڕوداوەکانی دوای شۆڕشی گەلانی ئێران لە ساڵانی 1979 لە هەشتاکانی سەدەی ڕابردوو کە هەشتا شۆڕشی هاوڵاتیانی ئەو وڵاتە یەکجاری سیمایەکی ئیسلامی وەرنەگرتبوو،هەشتا وڵات بەرگەکەی کەنزەرقاتیقی [موحافیزکاری]نەپۆشیبوو.+ ڕوداوەکانی ناو ئەمریکا کە کارەکتەری "لەیلا" پاڕەوانی سەرەکی ڕەمانەکە و کارەکتەرەکانی تری وابەستەی لەیلا و دەوروبەری لەیلا توشی دەبن.

-کارەکتەر: [لەیلا، ناسر، یوسف، تانیا، ئەمیر عەلی"برای لەیلا"،خانم "دایکی لەیلا"....هتد]کارەکتەری سەرەکی.

[هەموو ئەو کەسایەتیانەی تر کە "لەیلا" لە ژیانی ڕۆژانەیدا لە ئێران و ئەمریکا توشیان دەبێت]کارەکتەری لاوەکی.
سەبارەت بە ڕەنگدانەوەی ئەزموون و کەسایەتی و ژیانی تایبەتی خودی نوسەر،لە چاو پێکەوتنەکەدا کە وەرگێڕی ڕەمانەکە"مەریوان هەڵەبجەیی" لەگەڵ خاتوو "مەلەکوتی"نوسەری ڕەمانەکەدا ئەنجامی داوە، نوسەر دەڵێت:

"نوسینی ئەم ڕەمانە بووە هەی ئەوەی خەم بدەزمەوە هەر ئەو بیتایەی کە دەم ویست"
هەروەها دەڵێت:"خەمی غوربەت بە نوسینی ڕەمانەکە زۆر بەکەمکم هات،وەک بڵێی خەم دەسوتام و وشەکانی ڕەمانەکە یەک یەک دا دەگیرسان"

لە وەڵامی پرسیارێکی تردا، خاتوو "مەلەکوتی"نوسەری ڕەمانەکە ئاماژەت:"ئەزموونی تایبەتیم زۆر بەکەمکم هات،
گەرچی لە ناو هەموو ئەو کەستیانەی کە نوسیومن و خولقاندوومن لە یلا دورترین کەسێتیە لە خەمە وە و هەموو ڕوداوەکانیش خەیاڵین،بەڵام ئەزموونی کەسێتی خەم وەک کەسک کە لە حەفتاکاندا

لە دایک بووە و شەشی گەلانی ئەران و شە و دژواری کەمایەتی لە ئەراندا دیوە و چیرکی کچی هاوە و خزمان و ئازیزکانی خی بیستووە و خشی کچی کردووە، ئمانە زر یارمتیدرم بوون".

پرژی نوی بهمن قوبادی بە منداانی کورد بە ناوی "منداانی هتاو"

تاران ۲۸ دیسمبر (ZNA) – "بهمن قوبادی" پرژی نوی بە ناوی "منداانی هتاو" پشکەش بە منداانی کورد لە شونە جراوجرەکانی کوردستان کرد.

کمپانی "مژ فیلم" بە بەرپرسیاریی سینەماکاریی کورد "بهمن قوبادی" پرژیکی نوی بە یارمتی منداانی کورد بە ناوی "منداانی هتاو" رکخستووە، لە چوارچوی ئم پرژیدا زیاتر لە 240 جر هنراوە و چیرک و شیعری کوردیی بە منداان بەرهمهاتووە کە بەبرامبر بە سر منداانداابشدکرت.

"بهمن قوبادی" درهنری ناوداری سینما ئاماژی پکردووە بە هی کمبوونی بابتی شعر و چیرکی تایبت بە منداان بە زمانی کوردیی بیاریداوە گروپک بە ککردنوە و بەرهمهنانی هنراوە و چیرکی شادی منداان پکبهنت و کمک بابت بە منداان بەرهمبهە
.
ئم گروپە چندین کسی بتوانای شاعیر، نووسر، درووناسی، ورگر و شارزای مسیقای لخگرتووە کە هموویان لە لایەن بهمن قوبادییەوە هبژردروان و دواتر دستیان بە بەرهمهنان کردووە کە تا ئستا ئم بەرهمانی ئامادیان کردووە زرتر لە 120 هنراوە و 120 چیرکی تایبت بە منداان کە بابتی پروردیی و کمایەتی تیدا رکخستراوە و بە شوی گانی و بابتی شاد لەگە مسیقا ئامادە کراوە، شایانی باسە ئم پرژیە تنیا ئم 240 بەرهمە لە خ ناگرت و لە داهاتوودا چندین پاکیجی دیکە لە

درێژی ئەو ئامانجانەمان ئامادە و بەاودەکرێتەوە.

یەکێک لە ئامانجەکانی ئەم پرۆژەیە پێکهێنانی بارودۆخێکی شاد لە دڕوونی منداڵانی کورد و گەنجانوێیان بە دونیای منداڵی خۆیانە، بەتایبەت بە ئەو منداڵانەی لە ناوچە جەنگیێەکان و هەژارنشینەکان (ئەم گوند و ناوچانەی دوورن لە خزمەتگوزاری) دەژین، ئامانجمانە ئەم بڕەمانە بە دوورترین شوێن، ناوچە بە خزمەتگوزاریێەکان و منداڵانی گوندنشین و پەراوێزخراو بگات و لە ئامانجەکانی دیکەی ئەم پرۆژەیە قەرەبووی کەمی هەنراوە و چیرۆکی شادی تایبەت بە منداڵانە بە زمانی کوردی و ئەم پرۆژەیە دەستپێکێکی باشە بە پێکردنەوەی ئەم بەشایین.

هیواداریین ئەم پرۆژەیە بارودۆخێکی لەبار دروست بکات تا منداڵانی کورد لەگەڵ هەنراوە و چیرۆکی کوردی ئاشنا بن و ئەم پرۆژەیە ڕۆژێک هیندە بەربڵاو بێت و گۆشە بکات کە بزووتنەوەیێکی فەرهەنگی و پەروەردەیی بە منداڵانی کوردستان دروست ببێت.

بەهەمان قوبادی لە پەیوەندی لەگەڵ ئەم بابەتە ئاماژەی پێکرد: داوا لە هەموو ئەو کەسانە دەکەم کە لە هەر پلە و پۆست و پیشەیێکدا خزمەت دەکەن بەتایبەت ئەو کەسانەی لە گوندە دوورەکان مامۆستا و یا پزیشک و یا خود بە هەر ناونیشانیکی دیکەن … و هەروەها ئەو کەسانەی لە کەمپەکان لەگەڵ ئاوارەکان پەیوەندییان هەیە و خزمەتگوزاریان پێشکەش دەکەن لەم پرۆژەیەدا بەشداربن و بە بۆچوونەوەی ئەم بڕەمانە بە هەر شێوەیێک کە بۆیان گونجاوە یارمەتی بدەن و کۆپی بکەن و بەدەست منداڵانی بگەیەنن.

سینەماکاریی کورد بەهەمان قوبادی لە کۆتاییدا وتی دەستی هەموویان ماچ دەکەم و مایەی خۆشحاڵیمە.

هەروەها جێگەی ئاماژەیە ئەم پرۆژەیە بە بێ پشتگیریی مادی یا مەعنەویی هیچ لایەنێکی کەرتی تایبەت و حکوومی تا ئێستا لەسەر ئەرکی "بەهەمان قوبادی" بڕۆچوە و بە زانیاری زیاتر دەتوانن لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکانی فەیسبوک و ئینستاگرام بە ناوی "بەهەمان قوبادی" و یا لە ماڵپەڕی www.mindalan.com بکەن.

ئەو کۆمەڵە بڕەمەی کە ئاماژەی پێکرا لە ماڵپەڕی تایبەت بە "منداڵانی هەتاو" بە ناو و نیشانی www.mindalan.com و لە پێجە فەرمییێکانی "بەهەمان قوبادی" لە سۆشیال میدیا (فەیسبووک، ئینستاگرام، تەلەگرام) هەر هەفتە (5 گرانی و 5 چیرۆک)

بەڵاودەبێتەوە کە هەموو میدیایەک و هەر کەسێک بە بەرامبەر دەتوانێت داونلۆدی بکات و دووبارە بە هەر شێوەیەک بینراو، بیستراو و یا چاپکراو بڵاوی بکاتەوە، بە پێوەندی کردن لەگەڵ بەڕێوەبەرانی پرۆژەی "منداڵانی هەتاو" خاتوو "گوڵریز ئەحتیاتی" و خاتوو "روناک فەرەجی" دەتوانن پێوەندیی بە ئادرەس ئیمەیلی mindalani.hataw@gmail.com بکەن.

مەنسوور جیهانی

دوو شیعر … سمکۆ ئەحمەد

جۆ پێکانی مەکوژنەنەوە

ئەو منداڵە حەزی لە چاوشارکێ یە
لە خەنەکی سلیمانی پالاسا
فیری وانەکانی عەشق بووە
منداڵە بیدەنگەکەی مەکتەبی ئەردەڵان
گەورە بوو نەك دوو دار
سێ جەنگیشی بینی
لە نەو تەزو خەڵەمشی جەنگەکاندا
وەك بوو بەدوای گوڵی شین دا دەگەڕا
قوتابیەکی یافیع بوو
سەوزی لە بەهار دەردەکرد و
چاوی لە زەم جۆ مابوو
جۆ پێکانی مەکوژنەنەوە
چی کەڵان و گردەکەی ئەم شارێ
شەوانە گوێبیستی شیعرە مەستەکانی ئەون
چی باخچەو داری مل رووتە
چاوەڕێی دوا کەپلەی ئەون

کە ئێووت عیرفان ؟
حەسیب ساڵح و خەنەکی یاری منایت
دوا مەنزڵگەی ووشەکانت بن؟
ئەوانە کوا لە خەمی ئاسك و

گوڵکانی لا ێی دەگەن
عیرفان کە گەڵامۆ ئەمجارە
نەمدەزیتەوە
ژێر گوڵە دەمشەرکانی حەووشەکەش گەڵام بێت
نەمبینیتەوە
تەنها دار هەنارەکان بەنی جارانیان لێدەهات
ژێر پرچی سنەوبەرە حەزینەکەش گەڵام بێت
نەمدەزیتەوە
شیعرە هەتیوەکانت بە فرمێسك
دەرکانی خەیان تەواو دەکرد
پوورێی هەنگی بیرەوەریم درزی بردو
هەنگەکانی بە شیللەی ووشەکانت
هانایان برد
تکام کرد لە باران جە پەکانت لە کوچەو کۆلانەکانی شاردا
نەکوژنیتەوە
تە بڵێو ئاوە مەدەرەوە
ئەم شارە زەر تەسك بووە
چیتر جێگات ناکاتەوە
کات بە ماڵئاواییکیش نەماوە
وەك ێیشڵەکانی سڵەمانی
بە ئاوەدانەوە بڵێ
خەت و پەکە شرابەکەت
وا بایەکی وەشت بردی
خەت ووتەنی پیاو بە مەستی جوانێ
بەیە تەش بە جوانی مردی؟

گەڵانەوە

وەرزەکان
هاتن و چوون
باڵندکان بە گژ ساڵەکاندا
فڕین و چوون
کەمەری نەماەکانی
کەکاتی خۆی
بەکەمەری تە دەچون
ئیستا پیرو ئەستوور بوون و

لە قی زمانە ئەچن ..
ئەوانیش لەگەڵ خەون و تەدا
بەئەبەد چوون
وا سی و سێ سال رابووردوە
بەسەر چوونم
گەڵامەوە ئازیزەکەم
بە کەڵانی منالیمان
ئەو پەنجەرەی شەوانی هاوین
چکلەتم بە تە دەگرتی
ئیستا قفڵکی تەزاوی شکاوە
لە قفڵی گەڵەکەی دایکم دەچێ
ئەوانیش چوون
چوون ….چوون
هەبوون …نەبوون
*****
ئیستاش ئەم کەڵانە
بەنی قاقای پیکەنینی
شەوانی سەربانی
تەی لە دە
ئیستاش ئەم دارانە
بەنی ماچی پایزانی
سی و سێ سال
پێش ئیستای لە دە
هیچ شتێك لە جاران ناچێ
گڵێنەی چاوی من نەبێ
هیچ شتی لە تە ناچێ
دارهەنجیرەکەی حەوشە نەبێ
کە دایم ئەمووت
ماچی شیلەی هەنجیری ئەو
هەندەی ماچی لەوی تە
شیرین نابێ
هەموی چوون و چوون
بەنی گەردنی تە نەبێ
هەموو شەوێ ئەمخەوتنە
ئەبێ تەش وەکو من
چ کیشوەرێك قووتی دابێ ؟
یان ژنەکی پیری ئەو بازاڕیت و

خەتت لەم حەشار دابێ؟
ناتەوێ پیری خەتم نیشان بدەی
تا خەونەکان وەکو جاران
لە شوێن خەیان بخەوێنی
ئازیزەکەم
ئیستا ژیانێکی بێ خەون ئەژیم
تەنها خەونێك بوونی مابێ
گەلانەوەی دووچرکەش بێ
لەوزەمانا
هەندێ بەش کات کە پێت بەم
دوای تۆ گوەم زڕ کەسم ناسی
بەس هیچ کەسیان هەندەی تۆ
چرپەی دەمی نەدەناسی..!

سمکۆ ٢٠١٦

زەنگیانەی ئاویی … فەتاح حەسەن

(رستی یەکەم)

(بسك)
ئەوساتەی کە:
دەوانیتە شەپەلەکانی دەریایەك
کە، چەن یەکتر دەخنەوە..
من، دەوانمە تیشکی خۆر
کە، چەن سەما بە بسکت دەکا.
ئەی نازانی!
تاڵ تاڵی بسکی تۆ خانم
بە من شەپەلی دەریایە.
(قەرز)
لە فەرهەنگی تەدا
وشەی پێکەنین نەبوو
ئەمن فێری پێکەنینم کردی.

فەری فەینم کردی و
پەش نیشتنەوەت،
چەن بان وەردیتە ئاوی کانیيەك
رونتر لە چاوی قرژاڵ.
فەرمکردی
چەن گوڵ بەوەنیت لەجی زام.
قەرزارمی ..
ئەمشەو قەرزەکانم دەوەتەوە
لەجی گشت قەرزەکان
ماچم دەو .. ماچ.
(شەکەت)
ماندوبووم، هەندە پەنجەرەم
بەوی خەکیدا کردەوە
واویلا لە حاڵم،
لەم تاریکستانەدا
کەسەك نییە کاوەژنیەك
بەوی ئەم دەڵ تەنگەمدا .. بکاتەوە.
(گەردون)
بزانە گەردون
چەندە دەستەڵ !!
لە شەوی تاریك و نوتەکا
پریاسکەی خەمکانم ونکەم
دەیکاتە ڕەژی روناك و
بە پەستەچی
پریاسکەکە
دەخاتەوە نەو سندوقی دەم .
(شاگرد)
خەمی دڵی من
بە شیعر و چیرەك ناەوە
وشە بەڵ چی؟؟
نالی و مەحوی شاگردم بن
ئەمن ئەمەڵ، نازانم
بەڵم چی؟!
(تەنها)
ئەمشەو
شەو، بە تەنها بەڵدەکەم.
تا تەنیایی

جاس نەبت بە تەنهایی.
تا تەنیایی، هاوڕی من بت
من تەنها نیم.
بەفیدات بم ئەی تەنیایی
کە تۆ لە من جاس نابی.

فەتاح حەسەن
دانیمارك/ ڤالبی